

I.

Theologie.

323.

- 1 Erasmi paraclesis
- 2 Melancthon epitome
ecclesiastica doctrina
- 3 _____ loci com-
munes
- 4 Erasmi Spongia
- 5 Hutteni expositio
cum Erasmo

SPONGIA ERASMI AD
versus aspergines Hutteni.

*Adversus aspergines Hutteni
Spongia e...*

No 6564 *

ERASMVVS ROT. ERVDITISSI
MO VLRICHO ZVINGLIO
apud inelytam Heluetiorum ciuitatem
Thurregium concionatori S. D.

Voniam isthuc primum hinc allatū est
uenenum, Zuingli doctissime, uisum est
conuenire, ut eodem primum iret antido-
tus, non quod metuam ne apud te aut ul-
los cordatos uiros laederet existimationem meam Hut-
tenica criminatio, sed ut his quoq; mederer, qui uel mē
hi parum sunt equi: uel naturæ uitio, libentius ea cre-
dunt quæ ledunt famam hominis, quam quæ cōment-
dant. Quis enim uir bonus aut cordatus, non detestetur
hoc exemplū, quod Huttenus, nec uerbo, nec facto unquā
lesus à me, sed sic toties etiam æditis uoluminibus à me
predicatus, ut nemo neq; benignius aut cādidius, neq;
crebrius, toties meis literis apud Primates uiros com-
mendatus, subito uelut ex insidijs talem libellum emi-
sit in amicum, etiam tum candidissime atq; amantissi-
me de ipso prædicantem, quum ista scriberet, nihil one-
nium minus suspicantē, quàm ut ab Hutteno nascere-
tur aliquid tragœdiæ. Quid excogitari potuit alienius
ab omni humanitate fideq; Germanica: quid optatius
aut gratius bonarum literarum hostibus: quid ipsis bo-
nis literis incōmodius: quid Euangelico negotio per-
niciosius, aut si libet etiam Lutherano, cui se iactat fa-

EPIST. ERAS. AD ZVINGLIUM.

uere? Bellum indixerat Romanensibus, & amicū syn-
cerissime amantem, nulla expostulatione præmissa, tam
amarulento libello inexpectantē aggreditur, ut in nul-
lum hostem adhuc scripserit uirulentius. Et interim au-
xit, ut audio, libellum, quasi parum ibi fuisset ueneni,
nec uidetur unquam facturū finem, posteaq̄ semel bel-
lum indixit, & Musis & Gratijs. Equidem nō inuideo
illi Heluetiorum humanitatem, qui cōcedunt latebras,
quo tutus sit interim ab his qui uenantur illum ad sup-
plicium. Sed tamen curandū est, ne sic abutatur He-
uetiorum humanitate, ut apud eos tuto latitans, tales li-
bellos ei aculetur in capita quorumlibet de studijs pu-
blicis benemerentiū, interim nec Pontifici parcens, nec
Cæsari, nec Germaniæ principibus, ac ne Heluetiæ qui-
dem gentis integerrimis uiris, quorum de numero est
Lodouicus Berus. Hæc quoniam scribit apud Helue-
tios latitans, metuendum est, ne quid hinc olim inuidiæ
aut incommodi perueniat ad hanc gentem, quam opta-
mus publica tranquillitate, cunctisq̄ bonis esse floren-
tissimam. Nihil autem facilius q̄ serere dissidia, quum
difficillimum sit mederi malo semel nato. Bene uale.

PVRGATIO ERASMI ROTERO/
DAMI, AD EXPOSTVLATIO/
nem Vlrici Hutteni.

Vnc uicissim audi, si uacat, rhetorem
Laconicum Asiano respōdentem, non
breuiter modo, uerum etiam ciuilitē:
tantum enim spongia deter surus sum,
quæ ille in me aspersit, nihil autem cri-
minum aut cōuitorum in aduersarium regeram. Da-
bitur hoc uel amicitie pristinae, uel meæ perpetuæ con-
suetudini. Scio non fert contemptum Hutteni genero-
sus animus. Proinde quum multos lacefferit antehac
acidis libellis, nec ullus illū hactenus responso dignatus
sit, & hoc honoris feret à uetere amico. Precor autem
optime lector, ut hic te mihi præbeas attentum. Neque
enim te cupio testem modo huius cōfessionis, uerum
etiam cognitorem ac iudicem. Huius tragœdiæ proho-
mium hinc extitit, quod Huttenus quum Basileam ad-
uenisset, non est admissus ad nostrum colloquium. Ac
dictu mirum, quàm atroces hinc conetur excitare tu-
multus. Sed hos fumos omneis discutiet ueritatis sim-
plex ac dilucida narratio. Verbum nō affingetur. Res
enim sic habet: Henricus Eppendorpius, qui quoties
in hoc argumento mihi nominabitur, honoris causa no-
minabitur, primus obnunciavit Huttenum esse Basi-
leæ. Hoc statim exhilaratus nuncio, percontari cœpi,
quid ualeret, ecquid tuta omnia, num faueret magistra-

PURGATIO ERASMI AD

us, aliaq; consimilia, quemadmodum solemus de his,
quibus ex animo bene uolumus. Certe id tēporis Hut-
teno ex animo bene cupiebam, ut si quis alius. Ad cate-
ra gratulatus, de sola ualetudine dolebā, quam aiebat
uehementer afflictam. Tandem rogabam Epphendor-
pium, placidis uerbis persuaderet Hutteno, ut si nihil
esset nisi uulgaris cōsalutatio, temperaret à cōgressu,
quod ea res nihil esset illi cōmoditatis allatura, me gra-
uatura esset inuidia, iam plus satis grauatū. Ceterū à
pristino meo in illum affectu nihil decessisse. Quod si
qua in re officiū meū desideraret, id fore promptissi-
imum. Hoc se renunciaturum recepit Epphendorpius,
nec dubito, quin qua est ciuilitate præditus, cōmodius
etiam retulerit, quàm ego mandarim. Certe profitetur
se quanta potuit ciuilitate meam orationem pertulisse.
Vbi me reuisit post unum atq; alterū diem, rogo num
boni consulisset Huttenus meam colloquij depreca-
tionem. Imò, inquit, suauiter arrisit, & in bonam par-
tem interpretatus est. Rursum testificatus animum era-
ga illum meum, officium defero, si quid à me præstari
uellet Huttenus. Post dies aliquammultos, rogauī fami-
liarius Epphēdorpium, diceret ingenue, num Huttenus
uideretur eodem animo accipere deprecationē meam,
quo ego facerē, & num quam animi offensi significa-
tionem daret. Negauit ille se quicquam tale in Hutte-
no deprehēdere. Sed abiturus adiecit: Fortassis, inquit,
cuperet tecum colloqui. Roganti, num istud dixisset
Huttenus,

EXPOSTVLATIONEM HVTTENI.

Huttenus, negauit, sed est fortassis, inquit, quod cuperet tecum colloqui. Tum ego: Quanquam, inquit, cupiebam inuidiam defugere, tamen ea res nõ tanti est apud me, quin facile contempturus sim, si quid habet seriæ rei, quod mecum agat: aut si alioqui hæc res illi cordi est, si quo modo ferre possem hypocausta, ipse cõuenirem hominem. Ille fortassis ut est affectus, nõ potest abesse ab hypocaustis. Quod si potest ferre frigus huius au-
 læ, libens cum illo cõfabulabor usq; ad satietatẽ, & curabimus ut sit luculẽtus focus. Ad hoc respõdit Epphẽdorpius Huttenũ corpore misere affecto semper uersa ri in hypocaustis. Interea discedit Huttenus Miltibusũ. Narrat Epphẽdorpius, q̃ feliciter elapsus esset è periculis. Ea res mihi uoluptatẽ attulit. Testis enim esse potest Epphẽdorpius me id temporis etiam animo sollicito fuisse, ne quid accideret Hutteno secus q̃ uellemus. Itaq; quum eõ rediturus esset Epphendorpius, onerauimus eum mandatis, admoneret Huttenum, ne securitate sua, ueniret in aliquod periculum, non enim deesse, qui uenarentur illum, haberet suspecta omnia. Aediderat libellum quendam in medicum huius urbis, planẽ ridiculum. Mirabar apud Epphẽdorpium, unde illi in morbo, in tanta rerum angustia, tantum ocij, ut luderet talibus libellis. Respondit illum talibus iocis auocare animum suũ. Mallem, inquam, illum hac ætate sibi deligeret aliquod argumentum in quo neruos omnes ingenij expediat, & per quod honesti nominis memoriam

PURGATIO ERASMI AD

transmittat ad posteros. Respondit Eppendorpius, illū totum in hoc esse, ut stilum absolueret. Hæc dum ego simplex & candidus amicus sollicite uerso pro meo Hutteno, redit ab illo Epphendorpius, annūcians Huttenum uehemēter in me stomachari, & nescio quid atrocis libelli aduersum me habere in manibus. Ea res ut obtigit præter meritū & expectationem, nouitate ipsa percelluit animum meum. Roganti quid esset causæ, respōdit Eppendorpius, hoc urere illius animū, quod non esset admissus ad colloquium. Atqui, inquam, aiebas illum hoc boni consulere: uerum, inquit, sed postea quæ abijt, mire cœpit offendi, nec uidetur posse placari. Iam is rumor latius etiam spargebatur, adeo ut Beatus quoque Rhenanus sollicitus adiret me. Is me permittente accersit & Epph. Cōsultatur de remedio. Respondi me non posse prestare, quid huic aut illi subito ueniat in mentem. Mihi satis esse, quod animum præstem, cui nemo merito posset irasci. Nam quod ad colloquium attinet, tu scis, inquam, Eppendorpi, quā nullam habeat in me stomachandi causam. Visum est illis, ut Huttenus anteq̄ prodiret liber aliqua placaretur epistola. Respondi mihi uideri optimū dissimulare. Nam eiusmodi ingenia tum maxime ferocire, si quis conetur placare. Quum illi consentirent à me dissentientes, scripsi Hutteno, meum animū nullius mali sibi conscium esse, si quid falso delatū esset, aut alioqui suspicaretur, ex postulare priuatim per epistolam, me non dubitare, quin illi

EXPOSTVLATIONEM HUTTENI.

quin illi per omnia satisfactorius essem. Consideraret interim an hoc quod moliretur, cōduceret publicis studijs, negotio Euangelico, ac rebus etiam ipsius, ut tum habebat. Nō me mea fefellit opinio. Retulit Epphēdor pius epistolā atrocissimam. Iam enim existimabat me hominem meticulosum, formidine tremere. Proponit aliquot capita criminum, quod Capitonem Capnioni in literis Hebraicis prætulerim: quod ipsum Huttenum in epistola ad Hochstratum perstrinxerim: quod Capnioni perfidiæ labem asperserim: quod Theologis Louuanensibus & alijs nonnullis sim blanditus. Denique quod subito desciuerim ab Euangelico negotio, & ad huius subuersionem totum animum intenderim. Et interim promittit se libellum intra triduum per famulum missurum. Atqui huius exemplar, iam hic per multorum manus uersatum, missum erat Thurregiū, & populus mihi narrabat, quid Huttenus in me scripsisset. Respondeo per literas ad capita, quæ primis literis proposuerat, multa monens, quæ nō minus in rem ipsius erant, quàm meam: Respondet paulo mitius, iam extincto Francisco Sichino, & hanc fert conditionem, librum iam esse missum typographo, ut obticescerē, ita pacem atq; etiam amicitiam fore inter nos, si uellem ut antea. Tandem redditus est libellus, nec obsignatus, nec obligatus. Eum premere, quum iam nec ipsi Hutteno esset in manu, tamen erant qui serio agerent, ut missa etiam pecunia, si superis placet, impetraretur ab Hut-

PURGATIO ERASMI AD

teno ne prodiret. Ego constantissime respondi: Optimum fuisse, librum eiusmodi nunquam scribi, ceterum postea quam iam sparsus esset, & exisset auctoris manus, nihil esse melius, quam euulgari quamprimum typis. Et id me curaturum meo sumptu pollicitus sum, si uolente fieret Hutteno. Interea cōmigrat Thurregium Huttenus. Inde scribit ut hoc factum in Aten Homericiam reijciamus, post hæc omnia prudentius acturum sese. Præterea nihil actum est inter nos. Hæc omnia sic habere, nemo potest esse testis magis idoneus, quam Epphædorpius, qui ex tot meis liberis, ac familiaribus colloquijs, satis animaduertit, me purum amici animi affectum obtinuisse erga Huttenum, & à nullo minus suspicatum hostilia exoritura, quam ab illo. Vbi est igitur ista inhumanitas, quam Huttenus uerbis exaggerat? ubi contemptus tanti uiri? ubi metus seuæ illius expostulationis, quam sustinere non potuissem? Blande rogavi, ne sine causa grauaret amicum inuidia, plus satis grauatum. Non detrectaui colloquium, si quid esset seriæ rei. Detuli amici officium, etiam usque ad pecuniam, quam mea tenuitas impartire potuisset. Postremo obtuli colloquium, etiam si nihil esset seriæ rei, modo ita sederet animo illius. Delectus est huic negotio interpres grauiosus ac ciuili facundia, qui si quid etiam habuisset odij res ipsa, generosus, cognatus & ciuilis interpres lenire potuisset. Liquet igitur, quam non suo loco dicta sint illa toties Hutteno: repulisti à colloquio. Ego ut
tum erant

EXPOSTVLATIONEM HUTTENI.

tum eram affectus, uel Cōstantiam usq; non grauatus
 fuisset adequitare, si sensissem hoc serio referre Hut
 teni, tantum abest, ut à colloquio submoturus fuerim.
 Tantum apud me ualebat amicitia, quam ante complu
 res annos, Musæ inter nos cōciliarant, ac semel initam,
 mutua quædam aluerant officia. Testantur hoc meæ
 lucubrationes, quàm non uulgariter adamarim inge
 nium & uenam Hutteni. Nam immodicā illam liber
 tatem condonabam etati, ac temporis progressu corre
 ctū iri sperabam. Videbā in eius scriptis amplam, splē
 didam, ac paratam uerborū supellectilem, nature satis,
 rationem, iudiciū & consiliū sperabam etate, usu, stu
 dioq; accessura. Iam si quis consideret, quo in statu res
 meæ tum fuerint atq; etiam nūc sint, quo loco res Hut
 teni, nimirum prudentiam iudicabit deprecari collo
 quium, quod alteri sit ociosum, alteri onerosum, & in
 humanus uidebitur non qui deprecatur, sed qui depre
 canti irascitur. Verum urget me Huttenus meo testi
 monio, qui cā dorem illius prædicarim, quod neminem
 solitus sit degrauare inuidia. Fateor à me prædicatam
 ingenuitatem Hutteni, qui cum ceteri libellos emitte
 rent, aut nullis, aut fictis titulis, ipse suo titulo addito,
 præter se neminem grauaret suspicione. Quid istuc ad
 hanc causam? Si laudau candorem in Hutteno, ea res
 illum mouere debebat, ne hic esset sui dissimilis. Si quis
 laudet uinum probum, an is post accusabitur uanitatis,
 si cōtingat uinum acescere? Vtinam hic tantum me ua
 num red/

PURGATIO ERASMI AD

num reddidisset Huttenus: Vltro, inquit, abstinuisssem ab ea uoluptate, quam nunquam non capio ex cōgressu tuo, si uidisssem inde te grauandum inuidia. Hoc se sponte sua facturum erat, quum constet nostrum colloquiū inuidia carere nō potuisse, cur indignatur mihi, qui hoc tam ciuilitate admonuerim ut faceret, quod ille uel non monitus erat facturum? Quos inimicos habeat Huttenus non exquiro, nec mihi perinde ab illis inuidiam metuo. Sed hic congressus permanaturus erat Romam ad Pontificem, in Hispaniam ad Cæsarem, in Brabantiam ubi strenuos habeo sycophantas, in Angliam, ubi nō deficiunt, qui me uolentem nolentem faciunt Lutheranum. Si paululum est ueri, multa solent affingi. Huiusmodi rumorū inuidiam metuebam. Id satis perspicere potuit Huttenus ex meis ad Laurinum literis: Quid opis, inquit, speres ab eo amico, in rebus afflictis, qui rebus adhuc integris, congressus inuidiam detrectet? Imò illi sunt amici certissimi, qui se seruare norunt integros occasione, ibi timentes periculum, ubi nihil commoditatis sit amico. Non enim nunc dissero, quàm illi res sint integræ. Certe optarim illi secundiores, modo ipse sibi sumat animum fortuna meliore dignum. Omnes, inquit, gratulantur Hutteno: Magistratus alius super alium reuerenter adeunt, multi omnium ordinum quasi certatim irruentes inuisunt, solus Erasmus clausum se domi tenet. Quis unquam uidit Erasmus brumæ tempore salutandi gratia prodire domo? Deinde non

EXPOSTVLATIONEM HUTTENI.

non est meum cleuare humanitatem magistratuū huius
 ius urbis, quam & ego non semel expertus sum. Erat
 magne humanitatis fateor, quod Huttenum admiserunt,
 sed maioris, quod dimiserūt. Addam & illud laudis:
 Malūt hoc suum officium sileri, quā iactari. Ea est
 illorum modestia. Utinam autem Huttenus sic sese
 gereret, ut bonorum humanitate perpetuo posset uti.
 Sed ijdem qui permittebant hospitium, admonebant,
 temperaret à uerbis unde tumultus aliquid nasci posset,
 multo minus approbaturi tales libellos. Verum si qui
 sunt, quos non grauat hæc inuidia, cuiusmodi sunt mul-
 ti ignoti, aut tam potentes, ut possint contemnere, quid
 hoc ad me, qui uix subsisto aduersus inuidiam, nec
 habeo quo me tuear, nisi solam innocentiam? Desinet
 autem mirari, me tantillū metuere inuidiam, qua nulla
 pestis nocentior, qui perpēderit, quod Card. Moguntinus
 pridem Huttenum è sua familia dimiserit, non ob aliud,
 nisi quod nollet per illum inuidia degrauari. Franciscus
 Sychenius, quo consilio dimisit Huttenum ab sese, nisi
 quia uitabat inuidiam? Qui Hutteno sanguine con-
 iunctissimi sunt, quur malunt illum abesse à possessionibus
 paternis, nisi quod metunt inuidiam? Hæc cum nulli sint
 obscura, solus Erasmus metuit inuidiam. Non oportuit
 contemni, quem reges ac principes dignati sunt alloquio suo.
 Per me sanè non minuetur maiestas Huttenici nominis. Sed non cōtemnit, qui
 declinat inuidiam, nisi forte contemno regem Gallorum, qui

PURGATIO ERASMI AD

rum, qui me cupidus cupidum expectat, & ad salutem meam pertinebat esse in Gallia. Et tamen abstinui, metuens invidiam, quod inter illum & Cæsarem nondum satis cõueniat. Quum essem proxime Brugis, detrectaui colloquium regis cuiusdam amantis mei, non quod contemnerem, sed quod inde metuerem invidiam à Romanensibus, quam tamẽ non potui prorsus effugere. Atq; utinam Huttenus ita temperasset sua consilia, uti quemadmodum tum respectu principis sui, cuius negocium agebat honorifice acceptus est apud Gallos, ita nũc quoq; inter magnos haberetur gratosus, possētq; ab omnibus citra invidiam amari coliq;. Tam uero mihi uide, quàm odiosam causam cõminiscitur detrectati colloquij. Dicas equitem esse natũ non ad equitandum, sed ad calũniandũ. Sciebã ipsum, ut ait, quaedam mecũ expostulaturum, atq; ideo mihi male conscius, fugitabam illius alloquium. Vnde tandem ista noua Hutteni autoritas, ut illum expostulantem, senex iuuenem, sustinere non potuerim? Vnde repente ex Hutteno factus est Cato Censorius? Solet olim mecum loquens, reuerentem quãdam modestiã præ se ferre, quæ certe magis illius decebat etatẽ, quàm ista linguæ calamiq; petulantia. Sed unde coniectare potui, quod haberet aliud, quod mecũ uellet expostulare? Cum esset Slestadij (ut scribit in suis ad me literis) dederat hoc in mandatis Beato Rhenano, ut mihi significaret, esse quod in me desideraret Huttenus. Atqui Beatus Rhenanus, nec

uerbum

EXPOSTVLATIONEM HVTTENI:

uerbum ullum scripsit ad me ex Sletstadio, nec huc res
 uersus iam hinc profecto Hutteno, significauit unq̄
 sibi fuisse colloquium cum Hutteno. Nec id omnino
 prius rescui, quàm ex literis Huttenicis, quas ad me
 dedit ex Miltusio. Eas legēti mihi, fortē fortuna ade-
 rat Epph. & Beatus. Cum uentum esset ad eum locum:
 Beate, inquā, hic tu uocaris in ius, opus est tibi patro=
 no. Ibi Beatus ingenue fassus est id quod res erat, se ni-
 hil unquam significasse, & cur non fecisset rationem
 reddidit. Ac post per ocium rem omnem sic nobis ex-
 plicuit, ut cogerer hic desiderare simplicitatem illam
 Germanicam in Hutteno, qui hoc argumentum calli-
 ditate quadam affectarit, ut haberet, quo calumniare-
 tur meam conscientiam. Neque enim Beato quicquam
 seorsum aut serio mandauit, aut eiusmodi quod operæ
 precium esset me scire. Tantum omnibus qui aderant
 audientibus aiebat me non perinde fauere Luthero,
 id interpretabatur metum, dicebatq; se mihi animum
 additurum. Ac post similia quaedam mandauit illi,
 quum putaretur Basileam repetiturus, nihil interim
 minitans, aut ullam significationem dans stili in me
 acuendi. Ac ne id quidem seorsum actū est, sed in me-
 dio strepitu simul ridentium ac nugantium congero=
 num. Atq; interim honorificentissime de me loqueba-
 tur, ut Beatum nulla potuerit subire sequutura tragœ-
 dia suspicio. Deinde quum negocia Beatum diutius re-
 morarentur in patria, Huttenuſ quasi liberans illum
 mandatis

PURGATIO ERASMI AD

mandatis indicauit se mox Basileam aditurum, mihiq;
 plus satis meticulofo additurum animum. Ita conque-
 uit Beatus nihil suspicans oriturum mali. Nec oritur-
 rum erat, si contigisset colloqui. Decem uerbis satis se-
 ciffem Hutteni stomacho. Certe Beatus aliquanto post
 reuersus est Basileam, quàm hinc discessisset Huttenus.
 Is quum presentibus aliquot amicis, quorum erat Lo-
 dou. Berus, me salutaret, rogabat quomodo mihi con-
 ueniret cum Hutteno. Responsum est, optime. Atq; ita-
 tum mihi planè persuasum erat. Rursum quum iter-
 rum me salutandi gratia conuenisset, Eppendorpi-
 us exhibuit Hutteni ad ipsum literas, in quibus man-
 dabat, admoneret me ne insectarer Lutherum, se qui-
 dem plurimum fauere mihi, ceterum me non posse
 ipso uti amico, nisi à Luthero impetèdo temperarem.
 Quum autem id tēporis nihil minus cogitarem, quàm
 de Luthero scriptis impetendo, uidebatur inter nos fu-
 tura tranquillitas. Quum apud nos nihil interim esset
 ortum nouæ rei, paulo post adfertur horribilis nūcius,
 Huttenū uehementer infensum, scribere in Erasmus.
 Hæc pluribus cōmemoranda duxi, ut perspicuū sit me
 nec quicq̃ cognouisse ex Beato, neq; de animo Hutteni
 offenso quicq̃ potuisse suspicari. Hoc igitur fundamen-
 to sublato, corrui, quicquid hic calumniæ superstruit
 Huttenus. Cur non idē hæc mandauit hic Eppb. Acha-
 ti suo quod illic mandarar Beato? At ille renunciauit
 Huttenum sereno tranquilloq; esse in me animo. Quod
 si ego

EXPOSTULAT. HUTTENI.

si ego sensissem animum Hutteni, quem tum uere ama-
bam, aliqua suspitione exulceratum, nihil opus erat am-
bire colloquium, ipse ulro uel congressu, uel literis nas-
centi malo medicatus fuisset. Nam ea de quibus uole-
bat expostulare, quàm sint friuola, mox aperiam. Sed
prodo cōscientiam insynceram, quod in literis ad Lau-
rinum pretexo hypocautū fuisse in causa, quo minus
congressi simus, uelut amolians à me crimen inhumā-
nitatis. Imò soleo libenter in scriptis meis amicorum
meminisse per occasionem, quumq; plures essent cau-
se cur detrectassem colloquium, solam in literis edens
dis eam refero, quæ nihil haberet odij, tametsi Hutte-
nus hanc odiosam uocat in quadam epistola. Illud sa-
nè ridiculum, quod frequēter obambulans, ut ait, præ-
ter domū meam, euocare conatus sit me ad colloquium,
nec me id fugisse. Scilicet soleo brumæ tēpore obside-
re ad fenestram, prospiciens si quis præcreat. Sed quid
opus erat sic elicere? Nunq̄ ferè nō patebat ostium do-
mus meæ, præter morem huius urbis, licebat ingredi
& postulare colloquium. Quod si fores erant occluse,
licebat pulsare. At tu deprecaberis, inquit, colloquiū.
O nouum pudorem. Vtrū igitur uerecūdius erat, adi-
re detrectantem colloquium, an mox scribere talem li-
bellum in amicum nihil suspicantem? Debuerat saltem
epistola expostulare prius quàm hanc oceptaret tra-
gædiam, quum tot scribat epistolas. Solet hostibus mis-
sis feacialibus denunciare bellum, & amicum inopinā-
b
tem ado-

PURGATIO ERASMI AD

tem adoritur? At forsitan dicet se nōnihil significasse
 Epph. de animo in me suo. Istud ego qui diuinare po-
 tui, quum Epph. cōstanter affirmaret apud me, se nul-
 lam alienioris animi notam deprehendere in Hutteno?
 Id esse uerum ipse Epph. non negat, & frequenter pro-
 fessus est, quum apud me, tum apud alios complures,
 quorum est Beatus, Glareanus, Botzemus, aliq; nōnul-
 li. Vides igitur lector, quā hic nihil à me cōmissum
 uel inciuiliter, uel superbe, uel parum amice, uel ex
 mala conscientia. Nunc mihi finge aliquid admissum
 præter leges gratiarum, cū fateatur me talem amicum,
 qualem uix habuit aliū, quum fateatur meis laboribus
 etiam publice multum debere Germaniam: nōne pri-
 us oportebat expostulare, quā talem edere libellum,
 quo nullū adhuc in quenquam scripsit uirulentiorē,
 & interim expostulationem uocat. Atque in epistola
 quadam mitissimam uocat pro rei atrocitate. Vbi nūc
 igitur illi communes amia, quibus dolet Huttenum re-
 pulsū à colloquio, quum Epph. sciat non esse repul-
 sum, & factum Hutteni improbet, quod ne possit infi-
 ciari Huttenus, ipse suis ad me literis testatur. Atque
 hactenus de detrectato colloquio. Nunc ad crimina ue-
 niendum est, quibus ille natura mitis Hutteni animus,
 ad tantam seuitiam exasperatus sit. Ea uidelicet oportet
 esse uehemēter atrocita. Fatetur nostram amicitiam
 fuisse nō uulgarem, fatetur me magnifice meritum ac-
 mereri de publicis studijs. Atque hic mihi plus tribuit
 quā

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

ꝑ agnosco. Sumit sibi primam laudē ueritatis: ea de-
 cet Germanū. Nō patitur abrogari sibi laudem huma-
 nitatis, ea decet literatū. Negat sustinere se, ut à quoꝝ
 instigetur aduersus amicū: decet hoc fortē ac prudentē
 tem equitē. Nec puto illū ignorare, ꝑ nihil sit tribuen-
 dū linguis delatriabus, per quas sæpenumero tota etiā
 regna subuertūtur. Nec fugit eū, ꝑ ægre sit renundan-
 dum amicitie, presertim quæ minime uulgaris fuit: ꝑ
 non temere ca pienda sit aduersus probatū amicū sus-
 spicio. Postremo quando morū quoꝝ laudē sibi uindi-
 cat, nō potest illū fugere, quid reuerētia debeat iuuenis
 seni, cano, amico, benemerito, & benemerenti. Quid enī
 nūc aliud ago, ꝑ assiduis meis laboribus rem Euange-
 licam promoueo? Atrox igitur flagitium intercesserit
 oportet, quod compulerit Huttenum humanitatis anti-
 stitem, uiolatis omnibus Gratiarū legibus, oblitum om-
 nis meæ beneficentiæ pristinae, spreta reuerentia, quæ
 debebatur huic caniciei, quam ipsam magna ex parte
 debeo laboribus quibus publicæ utilitati inseruio, nul-
 la præmissa expostulatione, quæ fieri solet inter publi-
 cos hostes, prius quàm signa committantur, librum in
 Erasmi euulgarit, tot mendacijs, tot conuitijs, tot ama-
 rulentijs undiq; scatentem? Nō abrogo ipsi laudem ue-
 ritatis, sed hoc indicat ipsa res, illi, quum hæc adora-
 naret, suggestorem fuisse in consilio longe omnium uia-
 nissimum. Cæterum iam audiamus horrenda crimina,
 quibus dilutis, ueniam ad illud omnium atrocissimum,
 b 2 si uerunt

PURGATIO ERASMI AD

Si uerū esset, quod ego prius stare solitus à parte Euangelica, nunc subito mutatus in diuersum aggrediar totum Euangelium unà cum Christo subuertere, cum hic ipse Hutteni libellus offenderit me toto pectore sudantem in prouehendo negotio Euangelico, nec ab hoc studio cōquieuerim unquam in tantis rerum tumultibus, ac discriminibus. Primū igitur crimen illud est: Inter epistolas meas extat quædam ad Iacobū Hochstratum, cuius initium est: Antehac legenti mihi, quam si cui uacabit legere, protinus intelliget, quàm sit impudens calumnia, quod intēdit Huttenus. Expostulo enim illic cum Hochstrato, quod amarulentius, quàm deceat Theologum insectaretur Capnionem, quod incomparabilem uirum Comitē à noua Aquila, suis scriptis odiose perstrinxisset, quod me quoq; in libro quem aduersus Capnionem scripsit de Cabala, præter occasionem ac meritū attigisset. Ad id quod tum institueram, puto nihil argumentorum esse prætermisum. Sed offendit Huttenum quod illū appellem R. patrem, quasi uero non in medijs etiam bellis reges honorent sese solennibus titulis. Certe nullus tam fuit suspiciosus præter Huttenum, qui me iudicaret eiusmodi titulis adulatū Hochstrato. Erant qui illū suspicarentur irrisum. Sed offendit serio, quod in eadē perstrinxerim ipsum, quod agens de epistolis, quas Capnion, Buschius, Comes à noua Aquila, & Huttenus, satis atroces scripserant in Hochstratum, hæc uerba subiecerim. Harum
omnium

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

omnium amarulentiam, nullo pacto ferre potuissem, nisi scripta ea prius legissem, quibus ad hanc intemperiam uidebantur efferati. Hactenus epistolæ meæ uerba recensui. Quis autem est usq; adeo uel nullius, uel peruersi iudicij, ut nō uideat hæc mihi dicta ex affectu Hochstrati, cui haud dubie uidebantur ea uirulentissimi me scripta? Atque hoc ipsum quod Hochstratus mihi largitur, in ipsum retorqueo, qui suis scriptis causam dederit tam amarulentæ descriptioni. Eiusdem prudentiæ est, quod quum alicubi scribam me rei Theologicae rudem, ac nullius iudicij, rogat unde mihi hæc noua ruditas, aut nō intelligens, aut certe dissimulans hic aliorum sermonem referri nō meum, quo tamen abutor ad colligendum id quod aduersus ipsos facit. Est aut̄ hoc efficacissimū argumentandi genus, telū ab amicis porrectū, in ipsos retorquere. Hic scio me clamabit Huttenus artificē. Imò hoc in arte dicitur consiliū, quod qui non intelligit, ne uelit uideri facundus. Quod si ab hoc argumentandi genere nec Christus, nec apostoli abstinerunt, æquum est mihi dari ueniam. Sed magis exulcerat animum illius, quod in eadem sequitur epistola. Eas igitur non simplici cum dolore legi, nūc illorum, nunc tuam uicem ingemiscens, subinde metuens, ne bonis & æquis uiris, tam acerba conuitia, non omnino in immerentem cōtorta uiderētur. Quid hic stomachatur Huttenus? Significo bonis & æquis uiris uideri eas epistolas non omnino in immerentem scriptas: Sed oblique

b 3   dicis,

PURGATIO ERASMI AD

dicis, inqt, & figurate. Verū sic expediebat cause quā
 agebam. At interim non habet, quod queratur Hutte-
 nus. Neq; enim ipsi impingo intemperiem aut uanita-
 tem, sed accuso Hochstratum. Fortasse sic me uolebat
 Huttenus scribere: Spurcissima latrina, tun' audes ui-
 ros heroas tuis merdosis libellis aspergere? Forsitan sic
 decebat scribere Huttenum, at non decebat Erasmus.
 Si sanabilis erat Hochstratus, erat apta ciuilitas: sin
 erat insanabilis, magis illū apud bonos grauabat mea
 modestia, q̄ grauasset procacia. Ceterū cum is locus ad
 quatuor uiros ex æquo pertineret, cur nec Capniō unq̄
 offensus est, cuius epistola mihi uere displicebat, non
 q̄ magnopere solliātus essem, quid scriberetur in Hoch-
 stratū, sed q̄ dolerē optimū senem ad tantā animi per-
 turbationem perductū, quantā illa præ se ferebat epi-
 stola. Cur nō est offensus Buschi? Nā Comes, uir emū
 stissimo iudicio, delectatus est etiam illa epistola, &
 gratias egit, q̄ nunq̄ fecit Hochstratus. Postremo cur
 Huttenus hac de re nō exposulauit mecū, cum esset in
 Brabantia? Iam enim uolumen erat editū. Hoc cū ita
 perspicuum sit, ut uel cæco, quod aiūt, appareat, quorū
 sum attinet ille uerborum tumultus, quem hic excitat
 Huttenus, de sua leni moderataq; scriptione, de mirabi-
 li illa ueritate, cuius ubiq; tenacissimus est, de mea le-
 uitate ac simulatione? Huttenus me autore nō cœpit esse
 hostis Hochstrato. Iam enim triūphum in eū scripserat
 anteq̄ me uidisset, aut nossset. Hoc carmen meo cōsu-
 lio pressit

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

ho pressit biēniū. Et interim me de Hochstrato q̄ atrocissime loquentem facit. Arbitratur hoc artis esse. Sed præstiterit ante q̄ ad cætera crimina progrediar, pauas admonere lectorē, q̄bus in rebus tota huius libelli sita sit eloquētia. Sita est in assūptionib⁹, afflictionibus, sermocinationibus, & exaggerationibus. Nā cōuitia passim aspergit, cōdimētū uice. Assumptionē appello, cū ait exempli causa: Erasmus impingit Reuchlino crimen perfidie. In his mirū, q̄ nihil habeat frontis. Nihilo plus habet in affingēdis causis. Dicit aliq̄s: Quæ res cōmouit Erasmi, ut qui tā opere prædicarit Reuchlinū, subito mutatus, tā scēdā notā illius nomini studuerit inurere? Hic affingit inhumanitātē & inuidiā fuisse in causa, q̄ pati nequiuērim, quosdā dicere Reuchlinū alterū esse Germaniæ oculū. Atq̄ quod assumis, aut per se cōstare debet, aut erat idoneis argumētis probandū, si uelis bonum prestare rhetorē. Deinde causa debet esse talis, ut probabiliter cōpetat in naturā ac mores hoīs. Frequēter aut̄ me loquentē facit, nō qualia dixerim, sed qualia in eo negotio diū poterant. Idq̄: faciūt nō ex uero, sed ex suo cōmodo. Id fortasse licet uetustarū rerū scriptoribus, ueluti si quis scribat uitā Alexandri Magni. Ceterum in causa recēti, cuius tam multi testes esse possint, nō est idem ius. Quāq̄ dū mihi attribuit orationem, parū meminit decori, quem splendidius ac magnificētius loquentē facit, q̄ soleam. Deinde nihil est tam friuolum, quod ille tragicis uerbis non exaggeret, quum

PURGATIO ERASMI AD

oporteat orationē, ut uestem corpori, sic rebus esse congruam. Hæc admonitio nonnihil lucis addet lectori in tota oratione. Ac primum in affingenda oratione, uide quid statim assumat: Me laudare nunc Hochstratum. Ostendat quæso locū ubi mihi laudatus sit Hochstratus. Certe illa epistola, quam adulatricem uocat, & plena libertatis est, nec aculeis uacat. Nam quod illum alicubi non familiarem quidem, sed ueterem amicum appello, quis non intelligit subesse ironiam? Nunc sermo orationem audiamus: Tu solebas, inquit, qui hoc laudas scelus nunc, exclamare hunc esse ab iratis superis immissam terris pestem, quæ literas ac ingenia conficiat. Hanc esse calamitosam optimorum studiorum uasitatem ac perniciem. Hoc immitte omnis humanitatis exitium, hanc illam esse facem, qua illud exarsisset hoc tempore incendium, unde periculum sit, ne conflarent omnes recte studiosi. Quis non statim intelligat hanc phrasim Hutteni esse, non Erasmi? Ait me neminem non hortatum, ut stringeret calamū in Hochstratum. Proferat unum, & uicerit. Nam illud prorsus artis rhetorice schema putat, quod humanitatis gratia nolit proferre epistolas homicidas, uidelicet, ut plus relinquat in suspitione. Non deprecor quin proferant, modo proferant omnes. Illæ conuincunt me nunquam fœderatum fuisse Lutheranis. Mihi in Hochstrato iam olim displicuit animus ille ferox, infensus bonis literis, & cōcitandis tumultibus natus, gloriæ sitiens ex aliorum malis

EXPOSTULAT. HVT TENI.

rum malis collectæ. Nec amicitiam hominis unquam
ambij, nec similitatem cum illo uolui exercere, uideli-
cet consulens ocio studiorum meorum. Quid aut inhu-
manius quàm hic recēdere quid effutitum sit in liberis
computationibus, aut confabulationibus amicorum, cu-
ius nec meminit is qui dixit, nec hi qui referunt? Verū
ubi res agitur serio, tum apparet quid habeas animi.
Scripseram Reuchlino, etiam ante quàm uiderem, ut
in Hochstratum & illius sodales moderatius inueher-
retur, non quod bene uellem Hochstrato, sed quod Reu-
chlino. Si Capnion omnia sua solitus est effundere in si-
num Hutteni, non dubito, quin & has epistolas osten-
derit. Quum Comes à noua Aquila me literis consule-
ret, an deberet similitatem remittere Hochstrato, hoc
tum promissa palinodia ambienti, dedi cōsiliū ut ani-
mo Christiano remitteret iniuriam. Atq; is, quum me
uirulentissime impetisset Leus, meum mihi cōsiliū
ingessit, admonens, ut quod ipse meo suasu fecisset in
Hochstrato, nunc facerem in Leo. Hæc epistolis do-
ceri possunt. Quum Buschius esset editurus opus cui
titulum uertit, Vallum humanitatis, admonui homi-
nem, moderaretur stili acerbicatem. Moderatus est,
& liber legitur citra offensam à doctis. Talia sunt
mea cōsilia, quum res agitur serio. Nūquam non hor-
tatus sum ad moderatiora. In conuiujs aut confabu-
lationibus amicorum nugor quicquid in buccam ue-
nit, sæpe liberius quàm expedit. Et hoc mihi uitium
b s est ma-

PURGATIO ERASMI AD

est maximum, ut ait Terentianus ille Parmeno. Quis autem nō existimet ex omnium hominū consortio deturbandū, si ego nūc rebus exulceratis proferre uelim, quæ amici liberis epistolis ad me perscripserunt, aut mea fide freti apud me effutierūt, etiam si ex amicis facti essent inimici? Cū Huttenus nobis narraret se indixisse bellū Romanensibus, rogabam ludens, quid faceret Prædicatoribus? Respōdit arridēs, et illos fore Romanēses. Dein in cōuiujs subinde rogabā, quādo pēderet Hochstratus? Respōdit hoc se breui curaturū. Sed hæc dicebantur his uultibus, ut nemo non intelligeret utrūq; nostrū iocari. Iā uero quorsum attinet exaggerare, me, dū capto unius gratiam, ipsum in omnīū odiū pertrahere? Arbitror ex meis scriptis aliquid honesti nominis ac fauoris accessisse Hutteno, odij ne micam quidem. An ideo uenit in odium omnīū, quod meminerim quatuor epistolarum? At eas iam euulgarant ipsi. Sed fingat me plusq; hostili animo fuisse in Hochstratū, et fingat postea cū illo redisse in gratiam, quid hoc ad Huttenū? An ego tale scædus cum Hutteno unq; inijs, quale solent reges, ne cū quoq; iūgerem amicitia, qui cū ipse haberet bellū? Liberū est Hutteno amare, quos ego nō amo, et odisse quos ego diligo. Idē ius æquum est et mihi cōcedi. Christianū est cum nullo mortaliū habere simultatem, humanū est, eam si inādat, ciuilitate exercere, et quum primum licet deponere. Et tamen nec usquam assentor Hochstrato, nec amicitiam cū illo sarsi,

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

lo sarsi, nec Huttenū ullo pacto grauauī aut læsi. Atq;
 hic, si Musis placet, iudicauit tempestiuū tractare locū
 cōmunem de non simulando in amicitia, quasi uioletur
 amicitia, si Hochstratum oblique tractem. Cur nō ea-
 dem opera reprehendit & Zopyrum, quod nō simpli-
 citer se gesserit apud Babylonios? Iam uero crimen cri-
 mini, uelut lino lino connectit. In epistola ad Lauri-
 num nuper edita, narro per quosdam rumorem fuisse
 sparsum, Hochstratū in Brabantia exuisse libros me-
 os. Id interpretor factum ab his, qui hac techna cona-
 rētur me prouocare, ut palām inueherer in Hochstra-
 tum. Ac ne lædam omnes qui fauent Lutherō, addo me
 nescire quo nomine debeam eos appellare, à nonnullis
 uocari Lutheranos. Sunt enim qui hoc nomine cōmen-
 dantur, quū nihil minus sint, q̄ Lutherani, factiosi, in-
 docti, stupidi, male uite, obrectatores, nihil habentes
 Lutheri, nisi quod maledicunt Pōtifici Romano. Hoc
 totum Huttenus uult à me confictū esse, ut in Luthe-
 ranos pugnum iracūdum stringerem. Atqui quid dicet
 Huttenus, si hic proferam centum testes, qui doceant
 eum rumorem huc non semel allatum: quid si profe-
 ram epistolas amicorum, qui hoc ad me & ad alios
 item perscripserunt? Perfricabit frontem, si quid ta-
 men illi frontis est. Quid enim aliud possit? Tamesi
 solus ego illi rumori nunq̄ credidi, quod tale nihil scri-
 beretur è Brabantia, etiā si non ignorabā quid ille uel-
 let, si licuisset quicquid uolcbat. Annectit hic Huttenus
 ueterem

PURGATIO ERASMI AD

ueterem fabulam, quod ante annos septem Hochstratus, minatus sit se aggressurum me, si consecisset Capnionem. Nec aliud in mora fuisse, quàm amicorum intuendo Capnionem industriam. Vt hoc uerum sit, quid ad causam presentè? An mihi persuadere uult Huttenus, quod mihi male uoluerit, ac uelit Hochstratus? Ad id uero opus fuerit longa diuque meditata oratione. An cõtendit rumorem nuper sparsum fuisse uerum? At res docet fuisse uanissimũ. Sed increscunt undæ criminum. Epistolis obscurorum uirorum primum applausi, mox metu territus, epistolam Coloniam misi, qua significabam mihi displicere tales libellos. Accipe nunc rem optime lector, & intellige Huttenicum artificium. Nactus eram unam epistolam manu descriptam de conuicio magistrorum, quæ nihil haberet præter innoxium iocum, & ferebatur Hutteni. Hæc mihi maxima uoluptati fuit, ac toties inter amicos lecta est, ut prope modum hæeret memoria. Basileam reuersus, cum mihi perisset scriptum, ex memoria dictaui Beato Rhebano, scribens interim amicis Hutteni, ut mihi camitterent, quemadmodum erat scripta. Hoc ita factum esse ingenue fateor. Sed quid hic est peccati, si delectatus sum epistola, quæ festiuitatè habebat cū nullius infamia coniunctam? Aliquanto post prodijt libellus excusus habens cõplures epistolas famosas, obscenas ac uirulentas. Legebatur libellus nobis quoq; ridentibus, sed tamen frequens eruditorũ sodalitas, quæ tum uersabatur in

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

batur in adibus Frobenij, testabitur me tum probasse
 festiuitatem in multis epistolis, sed damnasse exēplum,
 uicissim aliunde in alios recursurum. Nec unq̄ aliter
 probaui eum libellum. Traducebatur illic Reuchlinus
 hereticus ioco, sed tamen traducebatur. Et arbitror nec
 ipsum eo libello delectatum. Vbi redissem in Braban/
 tiam, sensi plerosq; confirmare meum esse cōmentum.
 Equidem non ignorabam autores, nam tres fuisse fere/
 bantur. In neminem deriuauī ullam suspicionem. Tan=
 tum epistola missa ad Cæsarium, suspiciōnem falsam à
 me depuli. Ea epistola furtim descripta Coloniae, mox
 excusa est typis. Quid hic est admissum flagitij? Res
 mihi uere displicebat: falsam suspiciōnē à me depuli,
 nemine notato. Successit mox alter libellus similis. Eū
 mihi Louanij dono oblatum, accipere recusauī. Recu/
 saui & dialogos similes sermē post excusos Coloniae,
 nec unq̄ legere dignatus sum. Et ideo dānabam hæc, &
 uiderē nihil aliud his rebus effia, nisi q̄ bonæ literæ &
 causa Capnionis uocaretur in odiū, & hostes exacerba/
 rentur magis, q̄ opprimerentur. Quenā fuit hic imbes/
 cillitas mea, aut inconstantia? Exijt ante bienniū dialo/
 gus, cui titulus, ni fallor, Hochstratus ouās, qui uideri
 poterat in gratiam meā scriptus. Nōne constanter &
 palām illum damnaui, ac modis omnibus egi ut pre/
 meretur? Hæc à me non fingi sibi conscius est, & qui
 scripsit dialogum, & qui illi fuit in consilio. Ecce aut̄
 aliud crimen atrocis: In epistola quadā scribo Capito/
 nem in literis

PURGATIO ERASMI AD

nē in literis Heb. doctior Reuchlino. Deū immortalē,
 quātas hic excitat tragedias Huttenus, perinde quasi
 hominem ueneno necassem. Cōstat Capnionem princi-
 pem fuisse literaturæ Hebraicæ apud Germanos in-
 staurandæ. An illi dedecorosum fuerit, si quis succedat
 eo doctior? Ego magis gloriosum arbitror. Vtinā sex
 milia succedant, q̄ me omni laudis genere præcurrant,
 etiam superstitem. An lesus est Capnion, si cum illum
 in arce gloriæ collocarim, Capitonem illi præferam, in
 literis dūtaxat Hebraicis? Sed obscurissimū, inquit, ho-
 minem, clarissimo cōparas. Nec tum erat obscurus Ca-
 pito, sed lucubratiunculis suis, nobilis erat apud erudit-
 tos. Et si fuisset obscurior, tanto magis erat candida
 prædicatione in lucē proferendus. Ita tum sensi de Ca-
 pitone, nec sine causa sensi. Quid si iudiāo meo subscri-
 bunt etiam nūc, qui callent eas literas? Habes lector im-
 pudentem assumptionem, nūc uide quas causas affin-
 gat tanti criminis. Vrebar gloria Capnionis, quod
 nonnulli mecū illi locū dabant, ut pariter linguas pro-
 uehenti: nonnulli alterū Germaniæ oculū uocitabant.
 Ego qui tanto studio semper faui linguis ac bonis liter-
 ris, ferre non poteram hominem idem agentem, quod
 agebam, præsertim amicū? Porrò quod scribit de altero
 Germaniæ oculo, nō potui fateor absq; risu legere.
 Itā ne mihi studio fuit, excluso Capnione, Germaniam
 luscā reddere? Quis nescit me Capnioni candidissimè
 me simul & cōstantissime fauisse? Ego testimonio om-
 nium qui

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

nium quibuscum familiariter uixi, non dubitarim mo-
 res meos sic à liuoris morbo asserere, ut à nullo uitio
 magis absim. Audi nunc alteram afflictionem æque
 effrontem. Ideo tantum tribuo Capitoni, quod lauda-
 rit meum Nouum testamentum, quemadmodum fecit
 & Berus. Vt diuersissima connectit, imò ideo cito Be-
 ri & Capitoni Theologorum de Nouo testamento iu-
 dicium, ut Theologorum clamores retunderem, qui
 nihil uolebant legi nisi ab ipsis probatum. Si legi de-
 bet, quod suffragio Theologorum probatum est, hoc
 opus erat à Theologis non uulgaribus probatū, quod
 Louanicenses Theologi damnabant. Itaque nihil im-
 pudenter erat aut intempestiuus ijs, quæ declamat
 de alienæ gloriæ obtrectatione. Nunc uero uenien-
 dum ad illud crimen, horrendum & atrox: cu-
 ius Huttenus negat se unquam mihi gratiam fa-
 cturum, quum sit alioqui clementissimus. Ipse hor-
 ret dicere. In epistola quadam ad Episcopum Ros-
 sensem Capnionem insimulo perfidiæ. In tam atro-
 ci facinore, operæ precium est ipsa epistola meæ
 uerba subscribere. Causa, si uera narrant, hæc fuit.
 Quum periculum esset ne dux Wuertembergen-
 sis Studgardiam reciperet, Reuchlinus ciuibus alijs
 quot erat autor, ut aliò demigrarent, ipse comes illi-
 bus futurus. Profugerant illi. Reuchlinus mutato
 consilio mansit, suæ supellectili consulens. Dein,
 de rursus profigato duce, per quosdam amicos
 impetrauit.

PURGATIO ERASMI AD

impetratum, ne uictor exercitus, seuiret in domum
 Reuchlini, sed ciues illi quos fesellerat, reuersi exhibebant
 seni negocium. Nunc omnia sua eduxit salua, & Ingolesstadij,
 tranquillam agit uitam. Hactenus epistolæ uerba recensui.
 Nunc rem ut habet paucis accipe lector. Primum quàm
 amico animo fuerim in Reuchlinum non modo testes sunt
 meæ lucubrationes, uerum etiam omnes quibuscum familiariter
 uixi. Ante complures annos, quum Capnion urgeretur à
 sycophantis suis, scripsit ad me tum agentem in Anglia, ut
 conciliatis aliquot amicis, innocentie suæ patrocini-
 um suscipere rem. Hic plus præstiti, quàm rogabat: neq;
 enim solum illic multos adduxi in amorem illius, uerum
 etiam Romæ Cardinalibus aliquot illius causam
 commendauit. Inter eos aut, quos illi conciliaram
 apud Anglos, præcipuus est R. P. Ioãnes episcopus
 Rossensis. Is enim penè desperabat in Capnionem,
 tam magnifice de illo sentiens, ut me præ illo
 putaret nihil scire, captaritiq; occasionem
 relinquendæ Britannie, ut cum Capnione, uelut
 oraculo rerum omnium reconditarum possit colloqui.
 Hunc hominis affectum, ut excitaram, ita semper
 alui, nihil offensus quod Capnion apud hunc
 obscuraret opinionem meam, imò gaudens quod
 talem uirum haberet sibi tam addictum. Consulebat
 me Rossensis de honorario munere mittendo. Quia
 quidem in re quàm inuiderim Reuchlino ipse
 testis optimus esse poterat. De Rossensis igitur
 fauore frequenter scripsi

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

scripsi Capnioni, cupiens animum illius aliquo solatio subleuare. Rursum si quid esset de rebus Capnionis, curabam ut sciret episcopus, quod scirem hæc illi fore gratissima. His itaq; literis, quibus est offensus Huttenus, significabam illi, & in quo periculo fuisset Capnion, & in quàm tranquillo statu nũc esset. Tum uti sciret quo mittendum esset, si quid ad illum uellet mittere. Cæterum de perfidiæ crimine illi impingendo, ne somnium quidem est unquam. Neq; enim fallere semper est perfidiæ, sed fallebat etiam ille, qui amici egrotantis cervicali clàm supposuit aurum. Et fallit amicus, qui inexpectatus obrepit. Quod si uoluissẽ illum insimulare perfidiæ, nõ adiecissẽ: mutato consilio. Neq; uero statim perfidus est, qui mutat consilium, quandoquidem huc sepe cogit necessitas, sepe rationes eiusmodi, ut stulticia sit non mutare. Frustra igitur hic uerbis Tragicis in me detonat Huttenus, quum quod assumit, etiam me non refellente falsissimum sit. Quis autem unquam hunc locum sic interpretatus est, præter unum Huttenum? Quod si quid tale cogitaissẽ, hoc uidelicet scriberem illi uiro, quo nullum habebat Reuchlinus sui amantiorem? Aedita est epistola Reuchlino uiuo, sed morti, inquit, uicino. Qui potui diuinare quàm diu uicturus esset Reuchlinus? Ego certe ut erat uiuida uegetaq; senectate, sperabam illum nobis diu superstitem futurum atq; utinam esset. Mortuum apothefi iuuentutis affectibus

PURGATIO ERASMI AD

*stibus commendavi, & morituro uolui perfidia nota
 tam inurere, nihil ueritus illius expostulatione? Hic
 Huttenus requirit testes, autores, probationes, breui
 ter omnem strepitum tribunalium. Iure requirat, si
 deferam amicum. Nūc nihil minus. Rei gestæ simplex
 & amica narratio est, in quo non sumam multū ope
 re, quum ipsa res per se liqueat. Atq; hic mihi Hut
 tenus confictis autoribus conatur suspicionem impin
 gere, quasi non acceperim hoc ex alijs, sed ex me cō
 finxerim, quo labem aspergerem Reuchlino. Quæso
 te lector, quid est tam maliciosum aut peruersum, qd̄
 iste nō quauis de causa impingat amico? Atqui quod
 scribo Rossensi, mihi Louanij retulit doctor Ioan
 nes Salius, quum illic adesset Carolus Cesar. Eum ui
 rum hoc pluris faciebam, quod beneuolentiam non
 uulgarem erga Reuchlinum præ se ferebat, & quæ
 dam sua in illum officia commemorabat. Deniq; quū
 hæc epistola cum plerisq; ceteris sit excusa Basileæ,
 me tum agente in Brabantia, cur nō mutata est, si sug
 gilabat Reuchlinum? Certe ius feceram quibusdā do
 ctis amicis, ut mutarent quæcunq; uellent. Quur ipse
 non mutabas, inquiet? Quia nihil mali suspicabar.
 Quur igitur alijs mandabas? quia melius norant af
 fectus Germaniæ, & ex re præsentis facilius erat il
 lis iudicare, quàm mihi. Quur igitur hic nihil mu
 tarunt amici? Quia non habebant oculos Hutteni,
 qui*

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

qui animum induxit, nihil nõ calumniari in Erasmo,
 & hinc sibi laudem sperat maximam. Quur scribis,
 inquit, de quo dubitas? Quia potuit etiam ipse Sa-
 lius alicubi falli. Quid autem istud referebat ad fa-
 mam Capnionis, an uerum esset nec ne, quod scribe-
 bam? Porrò quia nõ dubitabat admiraturos omnes,
 quur ego sic amato, sic prædicato Reuchlino male
 uellem, affingit causas, inhumanitatem & inui-
 diam. Atqui quur non potius Duumuiro, consiliario
 Cæsaris, ac re famaq; florenti inuidebam, quàm
 lapso, iamq; ex Cõsule facto rhetori? Quàm hæc il-
 li dure, parumq; ex arte conficta sunt? Hic mihi re-
 putes uelim candidè lector quid frontis habeat Hut-
 tenus, qui tam indignatur aliquid labis aspergi ami-
 co, quum ipse temere, nihil non criminis confingat
 in amicum. Etenim posteaquam in hac causa ua-
 nissima, digna atque indigna debacchatus esset in
 me, tali transitu pergit ad cætera crimina. Vt uideas,
 inquit, scire nos & intelligere, quàm decreueris om-
 nia peruerse agere, q̄ & benemeritos odiose insecte-
 ris, & quos habes infestissimos, fœda ubiq; adulatio-
 ne palpes. Atq; hic me rursus suo arbitrato loquẽtã
 facit, de duabus Academijs Louaniensi & Coloniaesi,
 sed sic ut quicumq; legerit, ilico phrasim agnoscat
 Huttenicã, hoc est, tragicã. Hæc porrò sũma criminis
 est. Cũ duas illas Academias in colloquijs amicorum

PURGATIO ERASMI AD

magnopere damnarim, nunc in epistolis honorifice de eis loquar. Quid ego audio? An unquam cum ulla Academia mihi bellum fuit? An ideo non est florentissima Academia Louaniensis, quod illic aliquot stolidi pugnent aduersus bonas literas? An non habeo & Coloniae multos qui mihi bene uolunt, & qui faveant melioribus studijs? Quando unquam probaui malos? Bonos uero cur debeam incescere? Hoc uero nungamentum uide quibus uerbis exaggerat. Tu, inquit, conuersus blandissime illis comendas te, laudandoque Academijs illas, penè Athenis praefers, nostram taxas audaciam, qui illos ibi Platonem & Theophrastum incessauerimus. Quis non uidet hanc grandiloquentiam ad rem minime respondere? Suspicio Huttenum hic offensum epistola, quam scribo Theologis Louaniensibus, respondens ad quosdam articulos, quos ut hereticos praeter causam odiosissime fuerat insectatus Nicolaus Ecmondanus. Illic in titulo uoco illos fratres honorandos, & in alia quadam appello eos patres reuerendos, & dominos plurimum obseruandos. Sunt etiam inter illos, qui bene uolunt Erasmo, sunt quibus displiceant mores Ecmondani, ac Vincentij. Sunt & sanabiles quidam. Primum ridiculum est, criminis loco obijcere titulos solennes, quos ut diximus in medijs bellis, hostis tribuit hosti. Deinde causam meam ago apud illos. Quid hoc ad Huttenum? Quid autem stultius, quam eos contumeliose appellare, quibus

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

bus studeas probari causam tuam? Porrò quid ini-
 quius, quàm totum ordinem ledere, quum is non me-
 reatur? Sed finge omnes esse inimicos. Certe ciuilita-
 tis ac prudentiæ est, quàm paucissimos ledere. Nam
 fieri potest, ut ceteri, aut fiant amici, aut mitius sint
 inimici. Equidem non dissimulabo me cupere pacem
 si fieri possit, non solum cum Louaniensibus Theolo-
 gis, uerumetiam cum uniuersis Prædicatoribus. Iam
 quod uociferatur me post excitatum incendium blas-
 diri hostibus, quodq; in illorum gratiam, nunc hunc,
 nunc illum ex amicis arripiam, quàm sit falsum mox
 aperiam. Nunc enim crimina persequor. Audi nunc
 aliud argumentum inconstantie meæ, ut putat Hutte-
 nus, sed reuera ipsius impudentiæ. Ait me multum dis-
 sensisse à scholis Coloniensi, & Louaniensi, quò sen-
 timento suo damnarent aliquot articulos Lutheri,
 nunc idem probare, quod prius damnaram, propter
 ea quod in epistola quadam ad Louanienses Theolo-
 gos iactem me disputationibus illorum aduersus Lu-
 therum constantissime fauisse. Hic mihi te quæso le-
 ctor animaduerte maliciosum in Hutteno omnia ca-
 lumniandi studium. Articulos illos nec probaui, nec
 improbaui unquam. Nolebam enim gratificari qui-
 busdam ansa præbita quam captabant. Prouocatus à
 me coram rectore Emondanus, ut proferret uel unū
 articulum quem ego in Luthero uel inter pocula de-
 fendissem, quum nihil haberet quod diceret, protu-

qua
 100
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50

PURGATIO ERASMI AD

lit locum ex epistola ad Card. Moguntinum, de confessione. Illic aio Emondanum publice damnasse, quod non intellexerat. Atqui hoc non est defendere, quod scripsit Lutherus, sed illius impudentiam prodere, qui non intellecta re uociferatus sit apud populum. At post fauce illorum disputationibus. Quid hoc ad sentimentum? Nec enim illic disputant, sed pronunciant: nec docent, sed damnant. Seditiosas illas uociferationes apud populum, in quibus multa palam mentiebantur, semper improbaui, & hortatus sum eos ut illis omissis, argumentis reuincerent Lutherum, & si ille erraret, docerent meliora. Id postea fieri ceptum est ab illis satis moderate. Hoc à me probatum est. Quod in illis disputationibus assumunt, à me nec probatum est, nec improbatum. Hoc tantum probaui, quod omissis clamoribus furiosis, disputarent ac docerent. Id Huttenus sic interpretatur, quasi quicquid in disputando illi definierunt aduersus Lutherum, approbarim. Et prius falsum assumpserat me magnopere probasse, quicquid illi in suis censuris damnarant. Eamus nunc ac negemus Hutteno esse ingenium ad deprauandum benedicta. Simile quiddam adfert de ordine Predicatorum, in quem quum prius fuerim hostili animo, nunc persuadere coner, nunquam me male uoluisse illi sodalitie. Nunquam sic insanini ut ulli ordini male uoluerim, id quod ubiq;

*ad in p[ro]p[ri]a
suo a[ut]o
sua res g[ra]t[ia]*

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

ubiq; testificor ,uerbis , & re præsto. Si ideo fas est
 odisse omnes Prædicatores, quod is ordo multos ha-
 beat malos, omnes ordines oportet odisse, quum nul-
 lus sit qui non habeat complures malos. Deniq; Chri-
 stianos omnes oportebit odisse, quod plures sint in-
 ter hos mali quàm boni. Nihil est igitur hic incon-
 stantia, sed quod perpetuo sensi, id scriptis ac factis
 declaro. Vtrum autem est humanius, ordinem totum
 odisse propter malos admixtos, an ordini fauere pro-
 pter bonos admixtos? Habet ordo Prædicatorum ali-
 quot, qui & Erasmo bene uelint, ac bonis literis si-
 mul & Euangelico negotio faueant. Nisi omnibus
 amicis semper autor sui, ne læderent ordinem ul-
 lum, ne gentem ullam, euincet Huttenus me in to-
 tum Prædicatorium ordinem hostili fuisse animo.

¶ Similem inconstantiam obijcit erga curiam Roma-
 nam, de qua quum ante tam atrociter loquutus sim,
 quàm me Huttenus inimice loquẽtem facere potuit,
 nunc miris laudibus illam efferam. Nunc, inquit, san-
 cta est illa & catholica ecclesia, ubi cãdore lilia uin-
 cunt homines, ubi quicquid improbissimus quisq;
 Curtisanus loquitur rosa est. Hæc quid aliud decla-
 rant, q̃ insignem impudentiã Hutteni. Vitia Roma-
 nensium quis unq̃ probauit? Ecclesiã aut q̃ dãnate
 opinor & illic esse, qui bene sentiant de Christo.
 Quis unq̃ dixit rosam esse, qd̃ improbissimus qsq;

PURGATIO ERASMI AD

Aleandro
 Curtisanus loquatur? An nō hec sunt hominis intem-
 peranter abutentis calamo, neq; quicquam habentis
 pensi, quid in quem scribat? Sed quoniam hoc crimē
 in suum locum differre mauult, nos quoq; suo loco re-
 spondebimus. Interim ad Aleandrum, de quo notat
 inconstantiam meam, quod quum prius inimica de il-
 lo prædicarim, post honorifice meminerim illius in-
 literis. Hic primum illud constat, me nunquā de Ale-
 andro colloquutum cū Hutteno. Nam Romæ adhuc
 erat ille, quum in Brabantia proxime colloqueremur
 ego & Huttenus. Neq; quisquam tum suspicabatur
 eum uetūrum aduersus Lutherum. Itaq; quicquid hic
 commemorat, è rumoribus cōmemorat, quibus quan-
 tum sit tribuendum quisquis sapit, intelligit. Fatebor
 tamen id quod res est. Olim cum Aleandro Venetiæ
 fuit mihi non solum amicitia, uerumetiam familiaris-
 tas. Admirabar eruditionem hominis, & amabā in-
 genium. Auxit hunc animum, quod apud Gallos Gre-
 cas literas gnauiter prouexisset. Deinde ubi iam de-
 stinatus esset à Leone, ut apud nos Lutherum oppu-
 gnaret, conceperat in me adhuc Romæ agens, nescio
 quid stomachi, ut ex illius ad Leodiensem episcopū
 literis intellexi. In causa fuerat epistola, quam om-
 nium primam scripseram Luthero, ab ipso prouoca-
 tus. Vbi uenit, priusquam adiret Brabantiam occu-
 patus est à lingua quadam omnium pestilentissima,
 quæ illum totum impleuit uenenis. Neq; id non diui-
 narum

EXPOSTVLAT HVTTENI.

naram futurum. Itaq; primum uisus est Aleander fugitare colloquium meū, nescio quid suspicans de me. Tandem & uoces quædam Louanij spargebatur illius de me parū amice. Nihil dū tamen erat atrox. Vbi rursus uentum est in eam urbem ubi uenenum hauserat. Nam illac Cesar profectus est Coloniam, iam iritato rursus addidit illa aspis ueneni nōnihil. Itaq; Colonia passim mihi referebant illum apud magnates, & in celebribus conuiujs inimicissime loqui de me, nec interim cognoscere potui ubi diuersaretur. Tandem peruestigato diuersorio, misi ad illum famulum, qui nunciaret me cupere colloqui cum eo. Ille letus & alacer inuitat ad prandium. Excuso de prandio, sed à prandio uenio ad colloquium. Ille uenientem summa cum humanitate accepit: Colloquuti sumus horis aliquot. Expostulamus mutuo. Nam & illi nunciatum erat, me uoces quasdam inimicas in illum sparsisse. Nec id omnino uanum erat. Questus enim eram apud multos illum aduersus Lutherū missum, sic debacchari in me, quasi Lutheri negociū ad me pertineret. Post mutuam expostulationem, discessum est cum osculo ueteris amicitie simbolo. Rursus in concilio Vuormaciensi, quum mihi scriberent quidam ex aulicis illū dira in me moliri, misso proprio tabellione per literas satis liberas expostulaui cum eo, eadēq; de re scripsi episcopo Leodiensi illius patrone. Aleander se purgauit mihi per literas. Vbi di-

c 5   misso

PURGATIO ERASMI AD

Disso concilio reuersus est Bruxellam, adij hominem,
 colloquuti sumus horas ferme quinq;. Ibi, ut est aper-
 ti animi liberaq; linguæ, effudit in me ferme, quæ
 nunc obijcit Huttenus: me iactasse illum esse natum
 Iudeum, me illi molitum fuisse exitium. Et quid nõ?
 Ita candidi illi ac fortes amici Germani, totam inui-
 diam in me deuoluerant. Primum illud dicã nec ami-
 citiam, nec inimicitiam quæ mihi fuit cum Aleãdro
 quicquam attinere ad causam Lutheri. Erat amicus
 antequam auditum esset Lutheri nomen. Nec ob Lu-
 therum illi factus sum inimicus, sed quod me sine cau-
 sa perstringeret, ut aiebant, ac odioso negotio inuol-
 ueret. Quod si per linguas uirulẽtas licuisset cũ Ale-
 andro perpetuam habere amicitiam, fortasse minus
 odiose gestum fuisset Lutheri negociũ, nec in tot ur-
 bibus renouatus fuisset fumus & incẽdium, quæ res
 nihil aliud quàm iritabat animos hominũ. Qui pri-
 us irascebar molienti perniciem, cur non fierem ami-
 cus iam mutato studio periculum depellentis? Nam id
 ipse mihi deierauit Bruxelle, & post in Germaniam
 reuersus cognoui non esse uanum, ex his qui negotio
 interfuerunt. Quid autem flagitij, si Aleander in li-
 bris meis prædicetur trilinguis eruditionis antistes?
 Hanc laudem illi palãm tribuebam, etiam tum, quũ
 maxime ferueret inter nos similtas. Et quum quidã
 linguæ Latinæ principatum mihi tribuerent, etiam
 hanc laudem inimico cessi inimicus. Plenius illũ lau-
 dauit

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

dauit Huttenus, in epistola, qua iugulat illū, scribēs se dolere esse in eo, quod illi inuideatur. Quid speciosius hac laude ab hoste data, esse in Aleandro docterinam inuidia dignam? Ego certe moderatius illum laudauī. Atque hoc Hutteni de se præconium Aleander apud me iactauit. Dicam ingenue, quod sentio, ut pessime meritus est de me scelerosus ille, qui Aleandrum in me iritauit, ita lubens talis amici possessionem recuperarim si liceat, ne tantulum quidem ab illo uenans commodi. Hoc quum nihil ad Lutheri negotium pertineat, quid est quod queritur Huttenus? Per me licet illi odise Aleandrum, quantum uolet. Porro quæ scribit Huttenus, ille te amat unice, illum tu dilectū habes, cum illo suauiter uiuis, & in mediam quandoq; noctem producis literatas fabulas, etiam conuenit inter uos, ut Romæ eatis unā, ipsius commentum est, non mea uox. Etenim quæ in epistola ad Laurinum cōmemoro de consuetudine cum Aleandro, omnia in hoc producuntur, nō ut psuadeā magnā mihi cū illo esse amicitia, sed ut aduersus eos, q̄ meā professionē fugā esse iactabāt, docerē me palam, & omnibus cōscijs abise. Iam singe id qd̄ nō est, me Aleandro male uolēti, male uelle, sed simulasse amicitiam, quo minus lederet, utq; hac specie Theologos quosdam omnia molientes compercerem, an mihi indignabitur Huttenus si uasfricæ nulli noxia, meæ salutis consulam? Erat

Lohanij

PURGATIO ERASMI AD

Louanij furiosus quidã Prædicator mira cõmemoraturus de me à prandio, id enim promiserat in concione matutina. Aleander à me submonitus, misso nuncio imposuit homini silentium, alioqui improbissimo rabule. Quis non prudentiam appellet potius, etiam inimicis abuti ad rē tuam? Quin Theologis quibusdam multum subsedit animorum ex illa nostra tam arcta familiaritate paucorum dierum. Atqui in omnibus colloquijs, adeo nihil dictū est aduersus Huttenū ut illius uenam & ingenium magnifice prædicarim apud Caracciolam & Aleandrum indignantē utrūq; idq; post concilium Vuormaciense, quum res Hutteni satis erant exulceratæ. Postremo utrum est propius humanitati, honorifice scribere de inimicis, quo mitigemus illorum odium, an tam uirulētos & plusquam hostiles libellos scribere, qualem Huttenus scripsit in amicum, & beneuolentem & benemeritum & bene mereri cupientem? Nondum finis criminum, sed in epistola ad Laurinum commemoro, rumorem hic fuisse sparsum, Romanum pontificem nescio quid belli scripsisse in me. Id Huttenus non ueretur deierare à me confictum, quo Lutheranos grauarem inuidia. Quæso quid est tam perditæ leuitatis, quod iste non statim impingat amico? Atqui quum hic plures sint uiri boni, qui sciunt rumorem uere sparsum fuisse, quum habeam à doctis amicis epistolas ex Augusta & Constantia, quibus hoc ut rem compertam scribunt,

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

bunt, hunc pontificem Romæ palàm damnasse libros meos, quumq; illi habeant epistolas meas testantes me id nequaquam credere, quid superest, nisi ut omnes intelligant Huttено esse parum frontis. Sed ausus sum hunc laudare pontificem, qui male mihi quòdam uoluerit, quiq; nihil adhuc egerit, unde laudari mereatur. An uerum sit quod scribit Huttенus nescio. Certe nihil unquam tale perlatum est ad me, nec ego quicquam tale de illo suspicatus sum. Fuit olim mihi cum illo Louanij ciuilibus amicitia, & ut ipse scribit societas studiorum. Nec unquam sensi animum illius in me parum amicum. Quid autem de illo prædico, nisi bonam spem, quã illius senectus, perpetua integritas, & eruditio nobis porrigunt? Istud hortari magis est, quã laudare. Præterita laudo, de quibus si mentiar refelli possim. De futuris bene ominor. Proinde quis non uideat quàm non apposite adhibitus sit iocus insulsus Huttено, ista facies ó Timon. Et tamen nihil addubito, quin Huttенus hic sibi uideatur mire festiuus. Sed ante pronunciaueram minime bonũ futurum. Quum nunquam sim Huttено de hoc pontifice loquutus. Impudenter facit, qui hoc ex aliquo contopore auditũ mihi apud orbis tribunal crimini obijciat. Dixi me uereri, ne parum æquus esset Luthero, de cæteris nunquã pronunciaui, quanquam ostenderet argumenta animi cupientis etiã Romanam cæriam ad meliorem frugem reuocare. Porro quod ait
 agitatum

PURGATIO ERASMI AD

agitatum de me ut pro heretico arriperer, credo iactatum & optatum à quibusdam furiosis monachis. Inter principes nunquam hoc est actum. Habebam & in Hispania amicos, huic qui nunc est pontifex proximos: habebam & Romæ uiuo Leone, multum dissimiles Hutteno: habebam in aula Cesaris magnos, de quibus nec suspicabar quàm essent amici. Ex horum literis melius cognoui quid ageretur, quàm Huttenus, qui latitans tantum hoc sciebat, quod aliquis clancularius susurro deferebat. Habeo apud me articulos ad Cesarem delatos, quos Glapion sua manu notauit. Nulla illic heresis mentio, neq; quicquam quod ad hæresim pertineat. Habeo literas cancellarij Gattinarij, quæ testantur fuisse suspicionem de quibusdam libellis qui ob stili uenustatem uiderentur esse mei, in quibus tamen nihil esset hereticum, aut tale qualia scriberet Lutherus. Sed Ioannem Glapionem recenseo in eadem epistola, citra contumeliam. Nihil enim laudis in illum confero. Hic Huttenus proferens δεινότητι suam: Quid, inquit Glapion? quanta & ipse tuba abs te canitur? Quum hæc mea de illo sint uerba: Ad hæc R. P. Ioannis Glapionis, qui Cesari erat à concionibus. Hæc est tuba, qua uirum illum decanto. Sed impudentius est, quod addit. Atqui solebas execrari hominis malignitiam. De Glapione nunquam uerbum, neque dixi,

neq;

EXPOSTULAT. HUTTENI.

neq; scripsi Hutteno, sed & hoc mendacium aliquis
 compotor illi detulit. Et ex huiusmodi nenijs conte-
 xuit talem calumniam in amicum. Atq; hic etiam me
 de Glapione loquentem facit, quæ mihi ne per som-
 nium quidem unquam uenerunt in mentem. Glapio-
 nem semel duntaxat tribus uerbis salutauit, sorte ob-
 uium, idq; Bruxellæ post Vuormaciense concilium.
 Cetera literis acta sunt inter nos. Quid ille molitus
 sit, aut peregerit in Lutherum nescio. Certe quicquid
 huius fecit, non meo fecit impulsu. Ego ut ingenue di-
 cam, quemadmodum nunquam ausus sum homini to-
 to pectore fidere, ita nunquam gessi in illum inimicū
 animum. Mibi certe non semel strenuum amicū præ-
 buit apud Cæsarem, quod satis habeo compertū. Iam
 uero festiuū est, quod homo perspicax ac Lynceus ex
 uno colloquio nobis sic depingit Glapionē, quasi mo-
 dios aliquot salis cum illo ederit. Equidē quantū inge-
 nium hominis ex prudentū narratione, eiq; ipsius ad-
 me literis conijcere potui, Huttenus si decem annis ui-
 xisset cum Glapione, nondum pernouisset illius inge-
 nium. Non potui uero sine risu legere, quod quum
 Glapioni miram uafriciem affinxisset, me facit il-
 li simillimum. Imò non tam dissimilis Camelus uul-
 pi, quàm Erasmus dissimilis Glapion, si modo ta-
 lis erat, qualem nobis depingit Huttenus. Sed de
 meis moribus erit alibi dicendi locus. Male ha-
 bet & illud Huttenum, quod in quadam epistola
 per

PURGATIO ERASMI AD

per occasionem in sero Syluestrum Prieratem humaniter & amanter ad me scripsisse, quum tamen illum ne titulo quidem honorifico digner. Tantum aio Syluester ille Prieras. Illius ad me literas dico humanissime scriptas. O miram adulationem. Sed ista scribis inquit, in inuidiã Lutheri, imò in hoc scripsi, ut ostēderem esse causam, cur de Roma adeunda cogitarē. Quod si tantopere cuperem mouere inuidiam Luthe- ro, liceret hoc alijs rationibus efficere. Certe Prieratem semper contēpsit Lutherus. Iã in Catalogo Marinum Caracciolam uoco R. P. nuncium apud Cesarē apostolicum, nihil aliud de illo Prædicans, nisi quod is præter ceteros hortatus esset me, ut scriberē aduersus Lutherum. At Huttenus uocat hunc malū hominem. Quid hoc mea, si malus est? Ego non prædicaui bonū. Et tamen mihi bonus & commodus amicus erat, donec hæc tragedia uiciarit omnes amicitias. Iam male habet & illud, quod Ecce alicubi nomino, citra contumeliam opinor, & affingit meum de illo testimonium uetus, quale commodum est ipsi, non quale à me proditū est. Sed intolerabilius, quod in epistolis laudatur Ioannes Faber ordinis Prædicatorij. Is qualis nūc sit nescio. Certe mihi Louanij persuasit, quod institueret Augustæ collegium tradēdis linguis, ac bonis literis. Ostēdit diploma Cesaris Maximilianij. De capitalibus quibusdam inimicis Lutheri, atq; de ipsa Romana curia, plusquam hostiliter loquebatur.

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

quebatur. Arridebat morum commoditas, & in sua
 Theologia uidebatur non uulgariter eruditus. His re-
 bus extorsit à me cōmendationes aliquot. Quin & Co-
 loniæ, cum illic esset Cæsar, colebat nos, & de Luthero
 reliquit æquissimū iudiciū, sua manu descriptū, tū apud
 Card. Moguntinū, tum apud me. Quid hic aliud crimi-
 nari potest Huttenus in me, nisi simplicitatē & candorē
 animi? Si talis est nūc, qualem ille prædicat, ego tantam
 uafriatē de homine Germano suspicari non potui. Nec
 meum erat præstare, qualis ille post futurus esset, non
 magis profecto, quàm efficere potui, ne Huttenus mi-
 hi sic laudatus antehac, & laudatus ex animo talis eua-
 deret, qualē se declarat in hoc libello, qui nulli bono nō
 displicet. Cæterū cum Ioanne Fabro Canonico Cōstan-
 tiensi mihi intercessit amicitia, priusq̃ Lutherū nosset
 orbis. Quod si uelim omnibus renunciare amicitiam,
 qui aduersantur Luthero, uix ullum mihi reliquum fa-
 cerem eorum, quibus ego debeo omnia. Scripsit ille li-
 brum in Lutherum. At non scripsit me impulsore. Ve-
 rum aliquando dixi librum illum omnibus merdis per-
 cacandum. Qui hoc detulit Hutteno, ipse nimirum est
 omnibus merdis percacandus. Nam ea uox nec audita
 mihi est ex quoquam, nec mihi unq̃ uel in somnis ue-
 nit in mentem. Constantiæ præfationem duntaxat legi,
 laudauit descriptionis modestiam. Vnū locū legi, nō per-
 legi, in quo refellit, quod Lutherus scripserat, nūc de-
 mum Romæ decretum esse, animas esse immortales, is
 d mibi non

PURGATIO ERASMI AD

mibi non displicuit. Nō sum tam impudens, ut pronum
 aem de libro quem nō perlegerim, & tamen nō statim
 probat Lutherū, cui non placet liber aduersus illū scri
 ptus. Lodouicum Berū, & candidū amicum & fidū pa
 tronū habui, prius q̄ in orbe notus esset Lutherus. Et
 hunc calculum inter felicitates meas numero. Est enim
 multis eximijs nominibus præcipuum huius urbis or
 namentum, sic assertor suæ Theologiæ, ut tamē æquus
 sit bonis literis, & quietis studio, minime infensus nei
 gocio euangelij restituendi, tametsi totū Lutherum ne
 quaq̄ approbat. Quod si Hutteno decretū est, indigna
 ri omnibus, qui male sentiunt de Luthero, quare solum
 hunc perstrinxit, quum hic sint innumeri? Quanquam
 Berus is est qui nec benedicta Lutheri deprauet, quem
 admodū faciunt multi, nec stolide uociferetur in quen
 quam. Certe nihil minus est quàm Curtisanus. Et hu
 ius uiri nomen Huttenus tam illoto sermone tanta per
 stringit acerbitate, quasi patrem ipsius necasset, cū ille
 nunq̄ uerbo læserit Hutteni, uel rem, uel nomē, uel ami
 cum. Huic adiungit Ioannē Gebuilerium, qualis qualis
 est, quiduis potius, q̄ Curtisanū, q̄ cū mihi usq; adeo ni
 hil est familiaritatis, ut nec ille unq̄ uiserit ædes meas,
 & ego illius ne nouerim quidem, neuterq; alteri, uel in
 uia sit unq̄ locutus. Et tamē ita scribit Hutt. male edo
 ctus à suo suggestore: Atq; hos habes domi tuæ, cū me
 excludis, & quotidianis confabulationibus dignaris.
 De Gebuilerio dixi quæ mihi sit cū eo familiaritas. Be
 rus amicus

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

rus amicus, ac uicinus etiam, nonnunquam uix intra duos menses me semel inuifit. O quotidianas cōfabulationes. Sed quid imputes Hutteno? Sic illi detulerat choragus huius fabule. Quid cogitabūt hęc legentes, qui rem nouerunt? Sed Latomum, Emondanum, Atensem olim uituperatos, nunc partim ambigue, partim oblique tracto in epistolis. Quum esset inter nos foedus aduersus hostes linguarum & bonarum literarum, satorem nonnunquam questū per epistolas apud amicos de quorundam pertinaci conspiratione aduersus meliora studia. Et ita cum illis bellum gessi, ut semper essem propensus ad pacem, si contigisset. Itaque à Latomo semper temperaui, sperans fore ut desineret. Emondano nunquam blanditus sum. Atensis uir erat, nec inhumanus, nec iniquus bonis literis, sed ingenio iritabili. Itaque per quosdam monachos ac Theologos protrusus est ut ageret odiosam fabulam. Et qui huc adegerunt hominem, eadem opera adegerunt in mortem. Erat enim imbecilli ualetudine, & iræ impatiens, iniuriæ insolens. Ac post huius mortē maxime coepit ea tragœdia incrudescere, ut intelligas illum multa moderatū. Porro quod de eo scripsi, illū ab omnibus esse laudatissimū, nec unquā tamē satis laudatū, hoc etiā ipsi Theologi Louaniēses cū risu legerūt. Laudabatur enim quotidie solēnibus Encomijs in schola, tanquam uicecācellarius eius Academię. Mihi certe quod

d 2   ad ipsius

PURGATIO ERASMI AD

ad ipsius naturam attinebat, nō erat iniquus, qui solus omnium autor fuit, pacis cum Theologis sarcinē. Doctrina iudicioq; longo interuallo superabat omnes. Mihi, moriturus etiam denunciabat pacem & amicitiam, quod ad ipsum attineret. Deniq; ueretur Huttenus, ne cum Leo quoq; in gratiam redeam. Nec id grauarer facere, dicam enim ingenue, si ille declararet animum amicitia dignum. Salutauī hominem Caletij fortē obuium, & dextram dextræ iunxi. Quid ni, cum iam inter nos debellatum esset? Ceterum aduersus Leum nihil attulerūt momenti auxilia Germanica. Cum scriberent amici Germani, uel inuito me, Germanos dilaceraturos Leum, primum dissuasi, id si nō possem obtinere, admonui, ut argumentis agerēt potius, quā conuitijs, cum primis autē temperarent ab iniuria gentis, quod tamen factum non est me uehementer improbante. Dialogum aduersus Leum scriptum, constanter ac perpetuo damnaui. Post ingentem epistolarum fasciculum à diuersis eruditis satis hostiliter scriptum in Leum adeo pressi, ut duobus tantum amicis fecerim inspiciendi copiam, Dorpio & Moro, & quibusdam hortantibus ut euulgarem, respōdi mihi decretum esse quiescere in posterum, si conquiesceret Leus. Habes lector omnia, quibus animus Hutteni poterat exulcerari. Atq; in his uides q̄ nihil sit quod uulgarem etiam amicitiam deberet dirimere. Venio nunc ad illud, quod ille uult esse totius causæ caput. In quo tamen non expedit

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

expedit nimium probari Hutteno, ne dum Scyllam fugio, deferar in Charybdim. Id ita proponit, ut statim coniungat duo palàm falsissima, me pridem fuisse factionis Lutheranae, nunc totis uiribus oppugnare rem Euangelicam, quum perpetuo sim auersatus illam factionem, nec unquam desierim quanta possum syncretitate prouehere rem Euangelicam. Sic autem assumit, magnificis quidem uerbis, sed parum pudenter: Quid, inquit, tandem esse possit, quur tu qui Romanum Pontificem nuper in ordinem redigebas nobiscū, ipsam Romam scelerum ac improbitatis sentinam uindice calamo increpabas, bullas ac indulgentias detestabaris, ceremonias damnabas, Curtisanicam exigebas, ius Canonicum & Pontificū scita execrabaris: In summa, uniuersam illius status hypocrisim seuerissime profligabas, is nunc retro actus, contraria sequaris, & cum hostili parte societatem ineas?

Rursum alibi: Qui sepultam pietatem refodiebas, Euangelium è latebris in lucem reducebas, fidem & religionē instaurabas, is nūc ad eandem conculcandū, eijciendum, prosternendum, & interimendum operam profiteris. Eamus nunc & dicamus, huic criminatori esse aliquid frontis. Hunc in modum causæ summam proponit Huttenus, & quod semel assumpsit, subinde uerbis alijs atque alijs inculcat & exaggerat, quasi quod per se uanum est, sepius asseuerando fiat uerū. Atq; hic expedit omnē orationis copiam, omnem

PURGATIO ERASMI AD

uim ac uehementiam. Vbi fundamentū totius dictionis inane est ac friuolū, quo magis oratione tumultueris, hoc magis perdis aquam & operā. Neq; enim hic licet in causa seria, quod in fictis etiā cōtrouersijs fieri solitum, reprehendit Quintilianus, ut quis suo arbitratu fingat, cui respōdeat. Mire se torquet dum expendit quibus causis ab instituto tam sancto, ad rē sceleratissimam transferri potuerim. At in hoc erat illi laborandum, ut doceret esse uerum quod assumit. Ibi uehemens orator nihil habet quod dicat, nisi, quidam mihi narrauerunt. Grauius & atrociter exclamat in eū, qui deserta & prodita causa Euangelica trāsugerit ad partem diuersam, qui pecunia corruptus, bonos uiros, ueritatem Euāgelicam, libertatem publicam, summis uiribus oppugnare cōeperit. Atqui hoc quod assumit, aut cōuenire debuit inter nos, aut idoneis argumentis erat probandū, prius q̄ ueniret ad illos suos affectus tragicos. Tot epistolis, tot libellis, tot testificationibus perpetuo clamo, me neutri factioni uelle inuolui. Quir id statuissem multas reddo causas, & tamen non omnes prodidi. Atq; hac in re nihil me accusat mea cōscientia apud iudicem Christū. In tantis rerum tumultibus, in tantis etiam periculis, & fame, & uite, ita moderatus sum mea consilia, ut nec tumultus autor essem, nec causam que mihi nō probabatur adiuuarem, nec Euangelicam ueritatem alicubi proderem. Si hoc indignatur Huttenus, quod nō profitear unā cum ipso Lutherum,
iam ante

EXPOSTVLAT. HVTTENI:

iam ante triennium id testatus sum in Coronide addita colloquijs familiaribus Louanij, me ab ea factione alienissimum, & esse, & semper futurum. Nec ipse solum absum, uerum amicos quoscunq; potui, ut eadem facerent, pro mea uirili sum adhortatus, & adhuc adhortor, nec id facere desinam. Factionem appello studiū illud animi, uelut in omnia quæ Lutherus scripsit, scribit, aut scripturus est iurati. Atq; hic affectus sepe uero bonis etiam uiris imponit. Quin & palam omnibus amicis denūciaui, ut si me nō possent amare, nisi Lutheranū, sumāt in me quęcunq; uelint affectū. Amo libertatem. Nulli factioni seruire nec uolo, nec possum. Amicorū causa non erant, inquit, deserende Lutheri partes, quorum aliquot iactat etiam de me bene meritos, qui tam non possint auelli à Luthero, quam ab ipsa ueritate. Quos amicos narret nescio, ego uideo multos antehac Luthero deditissimos, nūc partim misere, partim tædere Lutherani nominis, partim dānare quod prius approbabant. Si quisq; amicus tantum apud me ualuit unquam, ut in ipsius gratiam me addicerem Lutheranæ factioni, eidem hoc largiar, ne ab illius factione desciscam. Si me quisq; uidit tam potū, ut totū Lutherum probarim, patiar ut me uocet rhipaspidem, pro Erasmo. Quid aut mirū, si ego recusem nomen Lutherani, cū hic neminē uideam, qui sustineat dici Lutheranus? Nā quod Huttenus egre admittit hęc appellationē mirū uideri non debet, cū nec ipse Luthe

PURGATIO ERASMI AD

rus agnoscat eum, ac patrocinium etiam auerfetur. Et nisi me planè fallit animi coniectura, mallet Erasmus aduersarium, quàm Huttenum propugnatorem. Sed illius res fortasse sic habent, ut illi bono sit Lutherani uocabulum, utpote, quod ipsum nunc solum & tueatur & alat. Nihil unquam damnaui Lutheri odio, quod rectè dictum esset: nec unquam approbabo illius amore, quod mihi secus dictum uidetur. Si fuisset illi iuratus, aut illius sodalibus, tamen laudatur is, qui resipiscit. Nunc me debortante res hæc coepta est. Norunt hoc impense Lutherani quondam, nunc quales sint nescio. Quid in Luthero metuerim, declarat illa prima epistola, quam ad illum scripsi. Desidero in Lutheri scriptis modestiam & mansuetudinem Euangelicam, noto peruicaciam asseuerandi. Eadem quo magis in eo desiderem, faciunt illius libelli, qui prodeunt indices atrociores, etiam in summos principes, quos quales quales sunt, non expediebat iritari. Et inter amicos dolens aliquoties dixi me dubitare de spiritu illius, nec unquam tamen certò pronũciaui. Hoc tantum hæcenus iudicaui de Luthero, & in eo constantissimus fui, scriptis, dictis, clàm, palàmque eadem testificans. Vbi est igitur ista mirabilis inconstantia mea? Vereor ne istos magis offendat mea constantia. Sed omnibus rebus omiſſis, totus feror in Lutherum. Isthuc Huttenus audiuit ex compotore quopiam. Verum uel ex Achate illo suo Epphendorpio discere potuit me
tum nihil

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

tum nihil minus agere, quàm hoc quod obijcit. Iam tunc
 aggressus eram paraphrasim in Lucam, in qua totus
 eram, quum hanc tragœdiam exordiretur Huttenus,
 propugnator Euangelici negocij. Cæterum in Catalo
 go promitto tres dialogos aduersus Lutherum. Profes
 rat mihi hoc uerbum ex scriptis meis, aduersus Luthe
 rum? Aio de Lutherano negocio, collationem appello
 uerius quàm disputationem. Et eos aio conceptos ma
 gis quàm inceptos, nec admodum in animo esse perfir
 cere. Quod si perfecero, nõ prodituros nisi autoribus
 his, quorũ intererit. Et interim moneo lectorem, ne ex
 hac pollicitatione faciat præiudicium. Primum igitur
 non promisi hos dialogos, & si promisi, non promisi
 populo, sed Pontifici & Cesari, ut horum arbitrio uel
 premantur, uel ædantur. Et in his tamen promitto sum
 mam erga Lutherum æquitatem. Qui scit igitur Hut
 tenus, an his dialogis subleuandus sit Lutherus, an affli
 gendus? Nam utrunque fieri potest, quum illic adfutu
 rus sit, qui Lutheri partes agat. Iam audio quos
 dam dicentes: Interea suspendis hominum animos, qui
 non pronuncies quid sentias de Luthero. Primum nec
 uacat intendere his quæ multa scribit Lutherus, & si
 uacaret de toto negocio pronũciare, longe supra uires
 meas est. Quid aut pronunciem? Si totũ Lutherũ dam
 nem, uideo cui parti addã animos, & quantũ bonorum
 obruam. Si totũ probem, primũ secero arrogãter, qui
 probem, quæ forte nõ intelligo. Deinde cõiecero me in
 d 5 factionẽ,

*Id prom
 dialogos*

PURGATIO ERASMI AD

factionē, quæ plurimos habet, cū qbus mihi nihil uelim
 esse cōmercij. Qui Lutherū oderūt, etiā me tacētē ode
 rūt, q̄ fauēt, nō ideo flagitāt meā sententiā, ut æquū au
 diāt, sed ut habeāt suæ sententiæ ppugnatorē. Si diuise
 ro sententiā, utriq; parti quædā tribuēs, quædā adimēs,
 utrinq; me dilacerādū præbuero, nec aliud, q̄ nouos ex
 citaro tumult⁹. Itaq; mihi cōsulti⁹ uisū est hic cōq̄see
 re, donec principes & eruditi, studijs omissis, expetāt
 ea cōsilia, quæ sine tumultu p̄ficiāt euāgelicæ ueritati
 & gloriæ Christi. Bellū uero est, quod dū studet uideri
 festiu⁹, ait mihi ceu Caiphæ uerū exadisse dictū, Luthe
 ranā doctrinā totā opprimi nō posse, nisi simul corru
 at bona pars euāgelicæ synceritatis ac publicæ liberta
 tis, quasi nō idē semp cōstātissime tū dictis, tū scriptis
 sim testatus. Et hoc me discruciat, istos sic causā agere,
 quasi seruari nolint, tãetsi si quid recte docet Luther⁹,
 nō est Lutheri, sed Christi. Iā fingat me scribere cōtra
 Lutherū, an eius rei ius nō erit ei, q̄ cū Luthero nunq̄
 habuerit foedus, et quo dehortāte rē et cœpit, et hucusq;
 p̄uexit? Fingat me initio fuisse Luthero fautorē, an ideo
 erūt mihi probāda oīa quæ scribit, quia placuerūt ex
 ordia? Quid si Lutherus posthac scribat aduersus arti
 culos fidei? An Huttenus uetabit aduersus eū scribere?
 Cur aut̄ Huttenus usq; adeo feroat aduersus eos, q̄ scri
 būt aduersus Lutherū, cū nihil intersit inter disputantē
 & scribentē? Lutherus ad disputationē etiā puocat. Si
 doctrina illius sincera est, p̄ cōtradictionē, uelut aurū
 igne purgatū, magis elucescet. Sin falsa est, recte ipu
 gnatur ab oībus. Sin quædā habet falsa ueris admixta

*Et ad hoc p̄
 ut rita
 ut rita
 ut rita*

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

repurgatur. An p̄tinus subuertero totū euāgelii, si cū
 Luthero disputē, an q̄libet Christianus sit sacerdos, an
 oīa s̄ctorū opa sint peccata? Luther⁹ ipse nō formidat
 meū, imō nec cuiusq̄ assultū, sed forti animo expectat
 Erasmi si p̄deat. Quid igitur tumultuatur Hut. suspe
 ctā interim reddēs Lutheri doctrinā, quā ita demū cre
 dat fore stabilē, si nemo labefactet? Hęc loquor, nō q̄
 mihi sit anim⁹ cōgredi cū Luthero, si liceat cōq̄scere,
 Sed ut Hutteni calūnijs respōdeā: Ego Vertūnū, Proteū
 ac Polypū egi, memet in oīa uertēs, nihil nō et faciēs,
 & patiēs, ne praherer in hęc harenā gladiatoria. In
 aulā prahētib⁹, manib⁹ ac pedibus excusauī me. Intē
 tata ex altera parte pericula, partim declinaui, partim
 ppulsauī, partim dissimulaui. Casari me subduxi, fortu
 nas oblatas cōstāter recusauī. Tot monarchis, tot prinā
 pibus, tot amicis huc uocantib⁹ excusauī me. Sed qui te
 incitat, inq̄t, aduersus Lutherū, aut potētissimi sūt, aut
 pessimi, aut utrūq̄. Tāto magis Hut. debebat admira
 ri cōstātā meā. Qui potētissimi sūt, his in procliuī est
 & pdere, et seruare. Qui pessimi sūt, facillime lædūt.
 Qui sūt utrūq̄, magis etiā sunt formidabiles. Et tamē
 hactenus nec ab his ppelli potuit Erasmus ille infirmus,
 & imbecillis, & ad quāuis aurā mobilis. Interim irri
 det & illud quod scripsi, totū mūdū acuerē stilū in Lu
 therū, & minitatur fore Lutheranos, q̄ stilū acuant in
 me, iubetq̄ sibi cōmōstrari aliū quendā mūdū, quasi
 hic tot⁹ stet à Luthero. An hic cōmemorē q̄ multi scri
 pserint in Luth? Apud Italos Syluester Prierias, Tho
 mas Todiscus, Iacobus de Vio, Catarinus. Apud Germ.

*Ut si sub
 vtdij pti
 rami 71 p.*

*offensa Era
 ad 71 p.*

*Qd frons
 nūm 71
 cūf. d. ar
 d. vtdij p.*

*itali
 germani*

PURGATIO ERASMI AD

Galli Eccius, & Minorita quidam Lipsiensis, nomē excidit.
Louani Gocleius, Ioannes Faber, & Hochstratus. Apud Gal-
Ex aula los tota Academia Parisiorū, Iustinianus Augustinus.
Angli Apud Louanienses Latomus, Ioannes Turenholtius,
Hispani Eustathius Dominicanus, Vincentius eiusdem ordinis.
antiquior
bo lugua Ex aula, Marlianus Tudensis episcopus, & Rimaculus
Loni p d Caesaris à secretis. Apud Anglos rex ipse, Ioannes epi-
 scopus Roffensis. Ac tertius quidam tam amarulentus,
 ut ipsi Luthero possit mediū unguem ostendere. Apud
 Hispanos Stunica & Caranza. His adde bullam Leo-
 nis & edictū Caesaris. Tam plurimi sunt qui nondū adi-
 derūt sua. plurimi qui nōdū absoluerūt, plurimi quos
 ego nō noui. Hæc ideo tantū recēseo, ut declarē hyper-
 bolen meam sine causa irrisam ab Huttens. Porro Lu-
 theranorū in me libellos adeo nō metuo, ut doleā non
 prodisse ante treis annos. Imò mihi nōnunq̄ fuit inani-
 mo subornare quempiam qui prouocaret huc ali-
 quem insigniter Lutheranum. Nec enim alia res me
 poterat liberare inuidia. Nam Huttenus nihil minus
 est quàm Lutheranus, & huiusmodi nenas scribere,
 nihil minus est quàm scribere. Nec unquam tam male
 sensi de Lutheranis, ut suspicarer illorum quenquam
 tales sycophantias in quenquam uelle scribere. Nec
 ipsi Luthero puto me tam esse inuisum, ut talem libel-
 lum in me scriptum approbet. Quamquam si approba-
 ret, haud magnopere commouear. Sed Metius inte-
 rim conquiesco, intentus ad euentum belli, dignus qui
 dilacerer

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

dilacerer ob perfidiam . Si dignus est malo , qui suis laboribus suoque sumptu studet utrique parti prodesse , quo premio dignus est , qui suis tumultibus suarq; stulticia utramque partem ledit , & hanc irritans , quam non possit cōpescere , & alteram inuidia degra uans , imò grauissime ledens eam cui fauere se iactat , & subleuans eam cuius se profitetur hostem? Nec con sisto interim ociosus ut ille Meitius , sed perhenni studio quā licet rem Eūangelicam prouēho . Pugnent iu uenes , ego iam me ad eum diem compono , qui me hinc euocabit ad tribūnal Christi , qui tametsi nulli non uenturus est , tamen mihi sanè procul abesse non potest . Video quantis odijs , quantisq; conuitijs res agitur . Difficillimum est inter hæc tenere tranquillitatem illam animi Christiani . Dum paraphrases me ditor , sentio componi motus animi mei , meque me ipso fieri meliorem . Et sunt in utraque parte , qui mihi gratias agant , profitentes sese ex his uigilijs meis capere fructum . Fatetur & hoc Huttenus , esse quod maiori cū fructu possim agere , q̄ si scribam ad uersus Lutherū , atq; huc me hortatur . Cur igitur hoc agentem talibus epistolis interpellat ? Tergiuersato rem me uocat , quod uariius sim in epistolis . An me uellet eadem ad omnes scribere , uelut eundem calceum cuius pedi addentem ? Prasertim quum ad personarum uarietatem accedat & rerum & temporum diuersitas ? In tali uero dissidio , in tam diuersis studijs , qui

*Tergiuersato
rem me uocat
quod uariius sim
in epistolis
An me uellet
eadem ad omnes
scribere*

PURGATIO ERASMI AD

dij, qui uitari potest, quin oblique scribas quedam?
 Dicet, præstiterat tacere. Vtinam isthuc mihi liceat.
 Sed premor, urgeor, obruor, ut necesse sit à
 me depellere inuidiam. Paulus quoties mutat oratio-
 nem suam, nunc blandiens, nunc obiurgans, nunc
 obsecrans, nunc minitans, multa dissimulans? Non
 in hoc est inconstantia, sed in scopo qui illi semper
 idem est, utcunque mutat uocem aut uultum. Doceat
 quisquam me mutasse institutum, & obijciat incon-
 stantiam. Verum ipsa res indicat me perpetuo hoc
 agere, quod olim institui. Proueho bonas literas, ac syn-
 ceriorem, & simpliciore[m] illam Theologiam pro ui-
 ribus instauro, idq; quoad uiuam facturus sum, siue ami-
 co, siue inimico Luthero, quem ego pro homine ha-
 beo, & puto falli posse, & fallere. Lutherus cum ceteris
 transibit, Christus manet in eternum. Quod si Luthe-
 rus spiritu Christi ducitur, precor, ut Christus bene
 fortunet quod agit, sin minus, miseret me publicæ cala-
 mitatis. Magnifice uero de utriusq; animo pronunciat
 Huttenus. Ait me Luthero ex animo charum esse, cum
 ego in illum animo sim iniquissimo. O' me hominem
 ingratum, qui non redamem amantem. De animo Lu-
 theri in me, nihil hic disputabo, nec causabor episto-
 las quas de me scripsit suis amicis, non admodum amice.
 In tali negotio non est spectandus affectus priuatus, neq;
 refert quod conueniat Erasmo cum Luthero, sed quod conue-
 niat resp. Christianæ cum Euangelica doctrina. Quod si
 rationem

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

rationem haberem priuatorū incommodorū, nulli magis indignari debebā, quā Lutherō, qui me meosq; liberos tanta degraauit inuidia: quiq; mihi omnes ferme amicitias, uel disruptit, uel malo fermento uitiauit, nec parum attulit incōmodi bonis literis à me semper defensis, tum uetustis autoribus, quarū autoritatem resisti conor. Sed quicquid est humanū, posthabendū est ubi agitur de gloria Christi, deque sinceritate fidei catholice, cui utinam Lutherus, uel quiuis alius consuluisset, & librorū meorum, & fortunarū omnium, & huius deniq; capitis iactura. Ceterū unde nouit Huttenus, quid animi habeat Lutherus erga me? Sic cōpotor quispiam illi retulit. Et ille audiuit ex alio, rursus ille ex alio. Atq; ita per uiginti trāsusus rumor ad ipsum puenit. Ex his cōtexit libellos. Nihilo pl^{us} nouit, quo animo ego sim in Lutherū. Sed nōnunq̄ disputo aduersus Lutherū. Hoc mihi nouum nō est. Nōnunquam in eodem cōuiuio Carneadem referens disputo pro Lutherō, & contra Lutherū, aliquando animi gratia, interdum expiscās, quid hic aut ille sentiat, aliquoties & discendi causa. Nec unq̄ tamē ea disputatio apud me excessit in aliquā amarulentiam. Aequis auribus utrāq; partē audire possum. Mihi placet hęc libertas in cōuiuijs & familiaribus colloquijs, qua sepe utor imodice, aliorū animos ex meo aestimans. Ac ne me uitijs oībus liberē, hoc mihi uitū est præcipuū, sic insitū, ut egre possim

H. d. l. m.
Lutherus
et
quasi
et
et

et
et
et
et
et

rationis rōninales q̄fabularos dimilgand

PURGATIO ERASMI AD

possum uincere, quum non semel expertus sim quosdam oblitos, quā multa ipsi liberrime dixerint, quod à nobis dictum fuerat, meminisse, ac referre, & per occasionem impingere, multis interim, ut sit, affectis ac deprauatis. Atqui decebat ea quæ inter pocula dicuntur in uino scribere. Quoties in conuiujs imperium transtulimus in Iulium Pontificem, & summum Pontificium in Maximilianum Cæsarem? Deinde Collegia Monachorum matrimonio copulauimus collegijs Monacharum. Mox descripsimus ex illis exercitum aduersus Turcas. Deinde colonias ex ijsdem in nouas insulas. Breuiter uniuersum orbis statum uertebamus. Sed hæc senatusconsulta non inscribebantur arcis tabulis, sed uino, sic ut sublatis poculis, nemo meminisset, quid à quo dictum esset. *Majoris etiam inciuilitatis est,* criminationem struere ex his quæ amici freti fide nostra, libere nobiscum nugantur per literas. Hæc beo qui ex intimis amicis, mihi facti sunt capitales hostes, nihil non molientes in exitium meum, nunquam tamen sustinuit animus meus, ut uel è secretis colloquijs, dum constaret familiaritas, habitis, uel ex epistolis quicquam illis obijcerem. Tum enim mihi dignus uiderer, qui ex uniuerso hominum contubernio, in ferarum consortium protruderer. Verum illam ad Laurinum epistolam appellat

*inquit
liber
nostris
remissis*

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

appellat odiosam insectationem. Proferat ex ea uerbum unum odiose dictum in Lutherum, Nulla heresis, nulla heretici mentio, tragœdiam ap' pello, dissidium ac tumultum appello, quibus uerbis de Euangelico quoq; negotio loqui poteram. Tantum placo quosdam Lutheranos, qui nullo iudicio feruntur impotenti quodam impetu, & ad quemuis leuem rumorem excitant tragœdias. Vide uero quam caussam affingat impudenti lemmati. Ideo tam iniquo est animo in Lutherũ, inquit, q̄a cœpit illi inuidere tantã gloriam, posteaq̄ illius libri prope magis sunt in manibus hominum q̄ ipsius. Non inuideo Luthero suam famam. Imò malim quouis Care esse obscurior, q̄ habere famã illius. Quã si patitur amore Christi, plusq̄ mortem patitur: nec æquũ est, ut quisq̄ bonus illi inuideat, sim aliter est, prorsus insaniat, qui talẽ famã cuiq̄ inuideat. Ego si queã assequi, cuperem mea perpetuo & omnibus regionibus legi, potiusq̄ temporario fauore rapi. Quod si nõ merentur ipsa utilitate fauorem lectoris, manũ nõ uorterim, etiã si nemo legat Sed pueri, inquit, à cunis Lutheri nomẽ uocare assuescunt. Præstiterat ut assuescerent uocare nomẽ Iesu. Quanq̄ ubi sint isti pueri, nescio. Fortassis Huttenus illos uidit in arce Francisci. Ego quotidie experior quã multi potētes, docti graues & boni uiri exerceantur Lutheri nomen, quorũ talis est eruditio, talis uita sinceritas, ut uix possim suspicari uel affectu

e   errare

PURGATIO ERASMI AD

errare illos uel iudicio. Ac ne de sede quidē Roman^{us}
 unq̄ inconstāter loquutus sum Tyrannidem, & rapa
 citatem, ceteraq̄; uitia, de quibus iā olim uetus, ac bo
 nis uiris cōmunis querela est, nūquā probaui. Nec
 indulgentias usquā in totum damno, etiā si cauponā
 tiones illas impudentissimas semper detestatus sum.
 Quid de ceremonijs sentiā, libri mei multis locis te
 statur. Vbi uero execratus sum ius Canonicū, & pon
 tificum scita? Quid aut̄ sit pōtificem in ordinem re
 digere, nō satis intelligo. Primū opinor fatebitur Ro
 mae esse ecclesiam. Nā multitudo malorū non efficit,
 quo minus sit ecclesia. Alioqui nullas haberemus ec
 clesias. Et arbitror esse orthodoxam. Nā si qui mixtū
 sunt impij, tamen in bonis manet ecclesia. Huic au
 tem ecclesie dabit opinor episcopū. Eum patietur esse
 metropolitanū, posteaquā tot sunt archiepiscopi in
 his regionibus, in quibus nullus unquam fuit aposto
 lus, quum Roma habeat & Petrū & Paulum, duos si
 ne controuersia summos. Iā inter Metropolitanos, qd
 absurdi sit, si primus locus detur pontifici Romano?
 Nam hanc tantā potestatem, quā sibi seculis aliquot
 usurparunt, nullus audiuit me defendentē. Sed Hutte
 nus nō fert pontificem pestilentē. Id optamus oēs, ut
 pontifex sit uir apostolico loco dignus. Quid si is nō
 contingat? Depellatur. Atq̄ eadem ratione depellendi
 essent oēs episcopi, qui nō fungūtur officio suo. Sed
 prācipua mūdi pestis, iā multis annis fluxit à Romā.

Vtinā

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

Vtinā liceret isthuc inficiari. At iam cōtigit pōtifex,
 q̄ summis ut arbitror uiribus hoc agit, ut eā sedē et Cu-
 riā nobis purgatā reddat. Id non sperat Huttenus. Et
 tamē multa sunt quae spem aliquā ostendunt. Et chari-
 tās, iuxta Paulū sperat omnia. Quod si Huttenus ui-
 tijs bellū indixit nō hominibus, Romā properet, adiu-
 uet hunc pontificē hoc conantē, qd̄ ipse molitur. Sed
 Hutten⁹ indixit bellū Romano pōtifici & omnibus q̄
 illi adherēt. Etiā ne bono pōtifici bellū indixit? Quid
 aut̄ faciet his, qui uolentes nolētes adherēt pontifici?
 Quid faciet Caesari, q̄ pontifici iūctissimus est? Quod
 si bellū appellat, depopulari agros, excindere urbes,
 diripere opes, depellere possessionē: Huttenus haec
 tantū maledixit pōtifici, nec ullā muscā Romanē sen-
 lesit, nisi ptinus iugulatos existimat, in quos iacit con-
 uitū. Sed uideat an expediat iritare, quos iritados nō
 queas opprimere. Romanēses optarent semp̄ sibi ta-
 les hostes, qualis est Huttenus. Qd̄ si malū Romanae
 Curiae nō poterat aliter sanari q̄ bellico tumultu, con-
 fusis ac subrutis omnibus, quū hic nihil possit Hutte-
 nus, satius erat sinere τὸ εἶ κείμενον κακόν, q̄ tanto
 orbis malo mouere Camarinā. Vellē aut̄ ex Hutteno
 scire, quos sentiat, quoties dicit, nos, & nobis. Nā hoc
 p̄nomine frequēter utitur. An oēs q̄ quoquo modo fa-
 uēt Lutherō, et male uolūt Romano pōtifici? At ego
 uideo uariū esse genus hominū ī hac classe. Sūt enim
 qd̄a homines docti, meoq; iudicio minime mali, q̄ ple-

*Quos l
 impertus*

*Doctores
 bonos
 cum a
 Romanis
 q̄*

*Contra A. Casparius q̄ 2. Sustinet qd̄ non
 notat de pontificat q̄*

PURGATIO ERASMI AD

raꝗ; Lutheri ꝑbant, & cuperent accisã esse Romani
 cis potestatem, cuperent pro mundano principe, do-
 ctorem Euangelicum, pro tyranno, patrem: optarent
 subuersas mensas emētium ac uendentium in templo
 domini, optarent cohercitam intolerabilem impuden-
 tiam indulgētiariorum, Compositionariorum, dispen-
 sationariorum, bullariorum, optarent multum decede-
 re ceremonijs, & addi studio ueræ pietatis. Cuperent
 Euāgelij uigorem quod iam penè obsoluerat reuiu-
 scere. Cuperent diuinæ scripturæ autoritati cedere do-
 gmata & opiniones hominum, cuperent humanas con-
 stitutiones non præferri præceptis dei. Nollent scho-
 lastica decreta quæuis habere uim oraculi, dolentes
 populum Christianum grauari quibusdam humanis
 constitutionibus, ueluti de delectu ciborum, de multi-
 tudine festorum, de reseruatione casuum, de gradibus
 cognationis astrictis, de cognatione spiritali. Vel-
 lent etiam quædam humana placita cedere publice
 utilitati, quod genus est, ex solo consensu coire matri-
 monium. Cuperent explicari consciētias hominum, ni-
 mis multis laqueis impeditas. Cuperent conciones esse
 liberas ac sanctas, cuperent episcopos, qui nunc ma-
 gna ex parte nihil aliud sunt quàm mundani princi-
 pes, esse uere episcopos: monachos, quibus nunc nihil
 est mundanius, esse uere monachos. Hi Luthero sa-
 uent hoc nomine, quod hanc prouinciam fortiter ui-
 deatur aggressus. Cum his mihi si foedus non est, cer-
 te ma

te ma

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

te manet uetus amicitia, literarum glutino conciliata, etiamsi non consentimus in omnibus. Horum nullus est, qui Hutteni conatus probet, ne ipse quidē Lutherus. Sunt rursus quidam indocti, nullius iudicij, uita impura, obrectatores, peruicaces, intractabiles, sic addicti Luthero, ut nec sciant, nec seruēt quod Lutherus docet. Tantum Euangelium habent in ore, ne gligunt preces & sacra, uescuntur quibuslibet, & maledicunt Romano pōtifici. Sic Lutherani sunt. Horū inconditos tumultus, & inconsulta concilia principes ac magistratus tandem cogentur opprimere. Ita que fiet horum uicio, ut nec illa corrigantur de quibus mundus merito queritur. Atque inter pocula plebūq; feritur fœdus Euangelicum. Adeo uero stupidi sunt ferē, ut non intelligant sese plurimum officere causæ cui fauent, & qui uelit illis prodesse, necesse habeat eos fallere, ueluti quū medicus imponit phrenetico daturus pharmacum. Cum hoc hominum genere nullum optarim ego commercium. At nec Huttenus uidetur hos probare, quos uicanos appellat. Sunt alij, quos suspicor, non fauere negotio Euangelico, sed inhiare in prædam, ut sub Euāgelij pretextu latrocinij exerceant, hos nec ipse pbat Lutherus. Habent enim longe diuersa dogmata, nimirum hæc. Qui pretextere potest aliquid nobilitatis, ei ius est adori uiri uiatorem in publica uia, & spoliare aut captiuum abducere. Ius est, ubi quod erat nummorum, uino, scor

PURGATIO ERASMI AD

tis & alea decoctum est, bellum indicere cuicumq; ui-
 sum est cōmodum. Hæc dogmata nō habet Lutherus.
 Fortasse sunt nonnulli, qui rebus omnibus profiga-
 tis ac perditis, Lutheranos se fingunt, ut hoc titulo si-
 bi pariant autores. An hos oēs Huttenus suscepit de-
 fendēdos? Quoties enim de Lutheranis quibusdam lo-
 quor, ille commouetur. Si querar à Lutheranis quo-
 piam mihi marsupium detractum in itinere, an Hut-
 tenus arbitrabitur hoc ad se pertinere? Nam quod se-
 mel queritur se proprio morso petitum à me, quoni-
 am nec locum indicat, nec rem, ne mihi quidem libet
 diuinare. Certe quum illa scriberem, non erat ani-
 mus Huttenum ledere, cui fauebam literarum dunta-
 xat nomine. Et si quid tale fuisset, quod secus ha-
 bet, quid hoc ad hanc insectationem tam crimino-
 sam? Si me decies petisset oblique dissimulas-
 sem. Quoties autem reuocat me ad suas par-
 tes, quo iubet me uenire? Ad uiros bonos & Euan-
 gelicos? Ego libenter aduolarem, si quis commōstret.
 Si quos nouit, qui pro uino, scortis & alea, semet
 oblectant sacra lectione, sanctisq; confabulationiuncu-
 lis, qui neminem fraudant pecunia debita, sed ul-
 tro largiuntur non debitam egenti: Qui adeo nō ma-
 ledicunt immerentibus, ut conuicium ingestū etiam
 placido responso molliāt: qui nemini uim aut inferūt,
 aut minantur, sed iniuriam etiam beneficio pensant:
 Qui adeo nulla mouent dissidia, ut memores, Chri-
 stum

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

stum beatos appellasse pacificos, ubicunque possunt
 concordiam & pacem sarcunt: qui non iactant glo-
 rias suas, laudem uenantes, uel ex malefactis, uel
 ex his, quæ non gesserunt ipsi, sed omnem etiam be-
 nefactorum gloriã transferunt in CHRISTVM.
 Si quos nouit inquàm huiusmodi moribus uere Euan-
 gelicis præditos, comonstret, & habebit me soda-
 lem. Nã ego Lutheranos uideo, Euangelicos aut nul-
 los aut admodũ paucos uideo. Vt igitur non semo-
 ueo ab amicitia mea doctos, qui moderate & cum
 iudicio fauent Lutherò, ita nec altera ex parte, desi-
 no eos habere amicos, qui pio studio, & cum iudicio
 moderate Lutherũ insectantur. Etenim ut demus hos
 errare iudicio, tamen affectus est pius, quum persua-
 sum habeant, per Lutheri doctrinam, innumeras ani-
 mas perire. Et tamen per occasionẽ utroq; moneo:
 si mihi uideantur addictiores suæ parti. Neque enim
 hic institutum est pronunciare de Lutherò. Sed Hut-
 teni calumnijs respõdere. Quid mea ciuilis amicitia
 nocet Lutherò? Fortassis alicubi pdest. Reuerendus
 Pater Ioãnes episcopus Rossensis, scripsit ingēs uolu-
 mē in Lutherũ, iam olim usus sum illo uiro, & singu-
 lari amico, & constantissimo patrono. An iube-
 bit Huttenus ut illi denunciem inimicitiam, quia sti-
 lum acuit in Lutherum? Cum eruditis fermẽ om-
 nibus mihi intercesserat amicitia, ante Lutherum

PURGATIO ERASMI AD

rum cognitum. Ex his quidam post coeperunt fauere
 Luthero. Non ideo renunciaui eis amicitiam auilem.
 Quidam mutati sunt nunc parum bene de Luthero
 sentientes, nec ideo de sino habere pro amicis. Nec ita
 me libro, ut ad uictricem partem aduolem. Ex Lu-
 therana parte quid est, quod sperare queam? Quod al-
 tera pars offert, quæ potest plurimum, constanter re-
 cusauit. Sed consulo quieti meæ, meq; quoad licet inte-
 grum seruo, quo pluribus queam prodesse per occa-
 sionem, interim synceris uotis opto uigorem Euange-
 licum, & Christi gloriam per uniuersum orbem efflo-
 rescere, de me uiderit ipse. In hac uita nihil expecto fe-
 licitatis. Sed equiore tamen animo sum exiturus, si
 uidero Christi causam ferre palmam. Iam ad ponti-
 ficem Romanum redeo, de quo criminatur me nunc
 aliter sentire, quam olim senserim. Laudas, inquit,
 hunc pontificem, & ab eo laudaris uicissim. Laudo,
 sed quem ego multis coniecturis adductus, spero syn-
 cero pectore consulturum gloriæ Christi. Et tamen
 laudo parcissime. An indignatur Huttenus, si talem
 pontificem, & olim amicum & nunc beneuolentem,
 paucis uerbis laudo in scriptis meis, quum ipse toti-
 es, tot uerbis, tam magnifice prædicetur in scriptis
 meis, etiam in opere serio, uelut in annotationibus no-
 ui testamenti? Quur hic me non appellat assentato-
 rem? Pontifex ultro misit ad me duo breuia, quorum
 posterius

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

posteriorius erat priore amantius scriptum. Ea uel ob hoc libenter sum amplexus, quod pleriq; ueteres amici mei, sibi certum exitium Erasmo paratum promiserant, posteaquam hic erat electus pontifex. Ea res illos uehementer fefellit. Fingat nullum alium fructum mihi rediturum ex epistolis pontificis, num putas hoc aspernandum? Sed Huttenus hanc appellat uasfriciem. His praesidijs Erasmus subsistat oportet. Huttenus habet arces, uallos, copias, bombardas, fumos, ignes, gladios, edicta, bella, quibus se tueatur. Mihi praesidium omne situm est in fauore bonorum, & quorundam potentium, quo tamen non abutor nisi ad publicam utilitatem. Nam si mei rationem haberem, alia ingrederer uia. Et tamen Huttenus fortasse non habet nunc cui timeat. Eoque fortis est. Ego ne mentiar timeo libris meis, unde fatetur & Huttenus fructum non mediocrem proficisci ad quam plurimos. Hunc fructum mea temeritate nolim perire. Nec enim in aliud seruo me, nisi ut pro sim. Exprobrat etiam, quod me mihi laudat pontifex, & Card. Sedunensis. Laudat, inquit, te tibi. Quasi mihi uicio uertendum sit a talibus laudari, quanquam ego laudationem interpretor admonitionem. Scilicet potius erat ambendum, ut landarer ab Hutteno. An uero istud prodigiosum est, ut laudemus eum ad quem scribimus? An Paulus non laudat Romanos quibus scribit? Erasmus, inquit, Romano pontifici se dedit. Quid? an unquam

e s fuit

PURGATIO ERASMI AD

fuit inter nos bellum, ut deditio facta sit? An non
 æque deditus eram Leoni, non admodū laudato pon-
 tifici Polliceris, inquit, te nō defuturum dignitati se-
 dis Romanæ. Verum hoc illis scribo, apud quos de-
 latus eram cum Luthero conspirasse aduersus se-
 dem Romanam. An ideo polliceor me patronum ty-
 rannidis, rapacitatis, & aliorum malorum, quæ Hut-
 tenus obijcit Romanensibus? Imò non uno in loco in-
 terpretor, sedis illius ac pontificis dignitatem sitam
 esse in uirtutibus apostolicis. Huic dignitati polli-
 ceor me nō defuturū. Ad subuertendum Euangelium
 ut ait Huttenus, nō arbitror quēquam pontificē, dum
 taxat hunc, imploraturum operam nostram, & si
 exigeret, non præstarem. Nec cuiusquā principis
 uel metus, uel gratia tātum apud me ualebit unquā,
 ut sciens aduerser Euangelicæ ueritati aut gloriæ
 Christi. Et tamen est alicuius opinor prudentiæ sic ale-
 re principum fauorem, ut non deserat Euangelicam
 ueritatem. Et utri rectius cōsuluerint Euangelico ne-
 gocio, rerum exitus comprobabit. Sed interim obli-
 quo dicto fallo, quod pleriq; sic interpretentur, me
 uindicaturum curiæ Romanæ ius exercendæ tyran-
 nidis, rapiendi, cauponandi sacra pariter ac profana.
 In discrimine licet ambiguo fallere. Dauid etiam
 furorem simulauit. Et tamen ne quis falli possit in-
 terpretar, scribo me non defuturum sedi Roma-
 næ, si

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

ne, si illa non desit gloria Christi: me illi pro uirili
 adfuturum, si illa synceris rationibus prouehere nō
 tatur rem Euangelicam. Huiusmodi quum multis lo-
 cis inculcē, tamen dissimulat Huttenus. Tant ūuena-
 tus est loca quædam quæ deprauaret. Quamquam ma-
 gis suspicor delatores indicasse loca quædam. Nec e-
 nim adducor ut credā Huttenu in tantis negocijs, quæ
 domi belliq; gerit, esse ocium nostra legendi. Sed in-
 tolerabilius est, quod alicubi scripsi, neminem pium
 non fauere pontifici Romano. Hic non uidet illud po-
 stulasse dictionis Oeconomiam, ut pontifice concilia-
 to, odium in quosdā trāsferrem, qui rem parū dexte-
 gerebāt nomine pontificis. Neq; tamen falsum est quod
 scripsi. Fauet enim pontifici, quisquis cupit illū ma-
 xime florere dotibus apostolicis: licet odisse Leo-
 nem, & tamen fauere pontifici. Qui fauet malefa-
 ctis pontificum, non fauet pontificibus. Obijcit &
 hoc, quod illius sedis autoritatem, tot seculis sequen-
 tus est orbis Christianus. Quod scripsi uerum est, &
 utinam perpetuo sequeretur, modo illa ageret nego-
 ciū Christi. Huttenus clamat, id nūquā futurū. At
 nos speramus meliora, præsertim hoc pōtifice. V trū
 autem sanctius est, sequi autoritatem pōtifiās Roma-
 ni, an sequi autoritatē Huttene? Nam ad hęc collatio-
 nem adhibui dictū hoc. Quæadmodum & illud quod
 obijcit de autoritate orbis cōsensu, tot seculis cōpbatā.

Argument

PURGATIO ERASMI AD

Argumentor enim mihi dandam ueniam, si in rebus
 controuersis homo parum doctus, sequar autorita-
 tem Romani pontificis, potius quam huius, aut illius:
 Quibusdam enim illud satis est, ut credant, quod Lu-
 therus dixit $\delta\upsilon\tau\omicron\varsigma$ $\epsilon\phi\alpha$. Hoc si Lutherus postu-
 lat, insanit: si nō postulat, insaniunt illi. Certe constat
 postea Græciam quoq; in Romani pontificis autori-
 tatem concessisse. Orbem autem uoco maximam or-
 bis Christiani partem, nisi forte Huttenus sophisticam
 agens, obijciat sciopodes nondum dedisse nomē pon-
 tifici Romano. Quinetiam si principatus pontificis
 non esset à Christo, tamen expediret unum esse, qui
 cæteris autoritate præmineret, sed quæ longissime ta-
 men abesset ab omni tyrannide. Quod autem alicubi
 scripsi oportere sacrosanctam esse Romani pontifi-
 cis autoritatem, idem non dubitem dicere de singulis
 episcopis, modo ne præcipiant impia. Tam enim desi-
 nant esse episcopi. Dicit uix potest quàm periculose
 populus assuescat oppedere iussis episcoporum hoc ti-
 tulo quod mali sint, mox enim nec bonis erit dicto au-
 diens. Obijcit & illud, quod ne morte quidem alicubi
 scripserim me diuellendum à sede Romana. Dicendum
 hoc erat quum delatus essem, quod conspirassem ad-
 uersus sedem Romanam. Quid tum postea? An ideo
 confirmo tyrannidem, aut uitia Romanensium? Ad-
 dit me hoc impudenter scribere, qui toties discesserim
 à sede Romana. Imò hoc impudenter fingit Hutter-
 mus. Scri

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

*nus. Scripta mea diuersum clamitant. Nec ideo disces-
 si à sede Romana, si quædam illius sedis improbauit.
 Imò sunt inter antiLutheranos qui damnant, quod
 pontifices hæcenus habuerunt omnia uenalia, nec
 ideo defecerunt à sede Romana. Alioqui & Cesar
 & hic pontifex recessissent à sede Romana, qui con-
 sultant de tollendis illius uitijs. Obijcit et illud quod
 alicubi scripserim. Quis non faueat eius dignitati,
 qui uirtutibus Euangelicis Christum nobis represen-
 tat? Quid hic calumniatur Huttenus? Admoneo qua-
 lem oporteat esse pontificem, & quatenus illi fauen-
 dum sit. Sed dicis hoc figurate. Quid refert, si res &
 tempus figuram postulet? Vbi uero scribo me sanare
 posse has discordias? optarim posse. Quod si possem,
 non durarent in crastinum. Sed clama, inquit, ne ces-
 ses, annuncia populo scelera eorum. Clamaui liberi-
 us, quàm mea fortuna ferebat, & eius est clamare in
 aliena peccata, qui ipse immunis sit à peccatis. Ego
 parcus insector aliena peccata, quia mihi quoq; con-
 scijs sum multorū admissorum. Clamet Huttenus,
 homo purus, in quem nihil criminis possit regeri.
 Nom sum Esaias, & hic iubetur in populum clama-
 re. Huttenus me iubet clamare in principes quum
 scriptum sit: principi populi tui non maledices. Ma-
 gni refert utrum deus præcipiat Esaiæ, an Huttenus
 Erasmo, clama. Est autem clamor quidam inutilis,
 qui nihil aliud quam tumultus excitat, & iritat ty-
 rannidem*

PURGATIO ERASMI AD

rannidem . Alioqui ne nunc quidem cesso clamare in scriptis meis , quatenus spes est proficiendi . Clamo etiam dum scribo paraphrases . Quid enim est aliud Euāgelij lux , quā redargutio nostrarum tenebrarum ? Expendat hoc quisquis integer est , utrum plus utilitatis adferant Huttenici clamores , an mea silentia . Vbi uero defui reip . Christianæ , si licuit prodesse ? Quanquam principes nec à quouis obiurgari sustinent . Nam id episcoporum munus est . Atque id conuenit clam fieri potius quā apud populum . Aut cui sumo hos labores , præter ætatis ac ualitudinis rationem ? Si componere , inquit , studes inter partes concordiam , quur alteram partem atrociter impugnas ? Imò alio loco dixit Metium , & nūc agit me totis uiribus ferri in alteram partem . Vbi uero commissa est hæc pugna ? Tantum in epistola ad Laurinum , aduersus quosdam morosos mihi ius uindico , si res ita postulet , sacræ scripturæ testimonijs ac solidis rationibus , citra conuitia congregiendi cū Luthero . Et queritur illud Huttenus , quod conuitijs & clamoribus duntaxat agatur cum Luthero . Quur igitur sic debacchatur in eum qui pollicetur se , si congregi uelit cum Luthero , à clamoribus et cōuitijs temperaturum , ac sedata collatione tantum sacræ scripturæ testimonijs & rationibus ueris acturum ? Nichil enim aliud promisi , & tamen hoc ita promisi , ut satis ostenderem me non facturū , nisi ostensa spe proficiendi

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

ficiendi. Nam quod in Lutheri scriptis offendit in
 immodica maledicentia, & arrogantiæ species, eæ
 dem res offendunt etiam illos, qui Luthero sunt iu
 ratissimi. Nec id dissimulaui Coloniae apud ipsum Sa
 xoniæ ducem Federicum, audiente Georgio Spa
 latino, quum nondum exisset apud nos Captiuitas
 Babylonica. Respõsum est cum in cõcionibus ac præ
 lectionibus esse mansuetissimum. Gausus sum & lau
 daui, addens eam mansuetudinem maxime præstan
 dā in scriptis, quæ toto orbe uolitent, quū uox ad pau
 cos perueniat. Polliciti sunt se daturos operam, ut id
 fieret. Nec Huttenus ipse negat in Luthero deside
 randam modestiam ac lenitatem. Sed quid hoc, in
 quit, ad causam? Istuc à nemine minus conueniebat
 queri, quàm ab Hutteno, qui quum ubique contem
 dat Lutheri causam esse iustam, sanctam ac piam,
 maxime debebat irasci uitio, quod plurimorum a
 nimos alienat. Si Lutherus ab initio candide mansue
 teg; docuisset, abstinēs ab his quæ prima specie ferri
 non poterant, nihil fuisset tumultus, Si mihi terq;
 quaterq; frater esset Lutherus, si doctrinam illius to
 tam probarē, non possem non uehementer improbare
 tantam in asseuerando peruicaciam, tam acerbam
 ubiq; paratam maledicētiā. Nec adhuc possum ani
 mo meo persuadere Christi spiritum, quo nihil mihi
 us inhabitare pectus illud, unde tanta scatet ama
 rulus

PURGATIO ERASMI AD

rulentia . Atque utinā hic me fallat mea suspicio. At
 habet & spiritus Euangelicus suū stomachū , audio ,
 sed aliū, nec usquā abest mel illud charitatis, quod ob
 iurgationis aloēn condat. Audio Petrum indignan-
 tem Simoni: pecunia tua sit tecum in perditionem. An
 existimas donum dei parari pecunia? Hoc conuicium
 ab apostolorum omnium mitissimo extorsit rei indi-
 gnitas . Sed audi nunc condimentum: pœnitentiā ita-
 que age, & roga deum, si forte remittatur tibi hæc co-
 gitatio cordis. At Lutherus in argumentando parcus
 & astrictus, in conuicijs & scommatis neq; modum
 nouit, neque finem. Ibi sæpenumero sannis & salibus
 ludens. Vbi res nullam præbet occasionem, uelut in li-
 bello quem scripsit aduersus regem Angliæ, quid inui-
 tabat, ut diceret: ueniatis domie Henrice, ego docebo
 uos, certe regis libellus Latine loquebatur nec ī cru-
 dit. Et tamē sunt qbus ista mire uidetur festiua. Que-
 ritur Hutenus quod ego præbita qualicunq; spe me
 disputaturum cum Luthero, addiderim animos prin-
 cipibus, ut ueluti redintegrato bello coirerentur ad-
 uersus Lutherum. Quum ipse potius acerbitate cala-
 mi prouocet omniū auimos in sese, & ad exemplum
 capre Scyria, de qua est in Græcorum prouerbij, hoc
 ipsum qd reddidit boni lactis, ferocia subuertit . Ar-
 rodit & illud Huttenus quod alicubi scripsi, nō esse
 Enāgelicū technis, ac ui quenq; in sua castra ptrahere.

Quum

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

quum olim Christiani celarint eos qui uocabantur
 in periculum, nec admittebant in suum cōtubernium
 nisi sponte uolentes & ambientes, quum me tot arti-
 bus conati sint irretire Lutherani quidam ne possem
 resilire. Hoc uult à me confictum uideri, nisi profes-
 ram qui hoc fecerint. Imò ipse respondeat, quid eger-
 rint illi, qui primam illam epistolam Luthero scri-
 ptam euulgarunt, quid qui loca quaedam odiosa, è li-
 bris meis decerpta, & in linguam Germanicam uer-
 sa typis publicarunt, præter alia quaedam inciuilius
 etiã euulgata. Quid egerint, qui epistolã ad Card.
 Moguntinensem, secreto scriptam, nec Card. reddide-
 runt, & opera typographorum euulgarunt? Quid
 aliud agebant isti, nisi ut obsides haberent ex me, ne
 resilirem? Hæc dūtaxat attingo, quæ manifesta sunt,
 possem & alias narrare fabulas, si libeat. Illud de-
 prehendo ferme in omnibus qui sese huic factioni
 addixere, quod quemadmodum qui in aquam delapsi
 sunt, quæcūq; possunt arreptum secum pertrahunt
 in exitium, etiã si quis periclitantibus conetur suc-
 currere, ita isti per omnem occasionẽ quoscūq; pos-
 sunt inuoluere student cōmuni periculo, etiã illos
 per quos poterant eximi periculo. Deniq; exponat
 nobis Huttenus quid senserit quũ scriberet hæc uer-
 ba: Nullos libros scribes meliores, si tamen ullos scri-
 bes, & postea neget esse qui ui conentur pertrahere.
 Interim ait me nihil agere, quum defixis pedibus hæ-

f ream

PURGATIO ERASMI AD

ream in factione Lutherana, uel libros meos status
ros ab ipsis, si ego maxime defecero. Quæso te lector
qui hæc scribit, & qui minitatur, nescio quas episto-
las arcanas, qua fronte flagitat, ut proferam, qui te-
chnis ac ui me conentur pertrahere in factionem Lu-
theranã? Sed qui hæret defixis pedibus? is qui perpe-
tuo & constanter auersatus est factionem, qui de-
hortatus est omnium primus à periculoso negotio?
Quod in libris meis est, inficiari non possum, & ha-
ctenus tutatus sum absq; præsidijs Hutteni. Quod si
libri mei docerent eadẽ quæ docet Lutherus, quã ha-
beã tã multos insigniter infensos, idẽ honoris retulis-
sent, quod retulerũt libri Lutheri. A nobis stabunt,
inquit. A quibus? Toties hoc pronomem, nobis, occur-
rit, quum Huttenum nec Lutherus agnoscat, neque
quisquam Lutheranus paulo cordatior. Similis fari-
næ est & illud, quod minitatur fore, ut si quid accide-
rit parti Lutherane, nihilominus me tractet pars ui-
ctrix, quã nos, inquit. Atqui ego non indixi bellum
Pontifici Romano, non scripsi postillas in Bullam Põ-
tificis, non professus sum protectorem Lutherane fa-
ctionis, non aduersatus sum edicto Cæsaris. Quid au-
tem sibi uult illud, si quid acciderit. An nõ planẽ uni-
cit ac regnat pars Luthero aduersa? An non hæcte-
nus inermem me exposui omnibus? Quid factum est
Erasmo? Cæsar honorauit, idem fecit Ferdinandus,
Põtifex

EXPOSTVLAT. HUTTENI:

Pontifex offert & amiciciam & fortunam. Tātum
 insani quidam fremunt in me, deuoti hostes bonarum
 literarum, quibus Huttenus hoc libello uoluit grati-
 ficari, certe gratificatus est. Quanquam qui perse-
 quuntur Huttenum, non ista magnopere obijciunt.
 Sunt alia quedam, in quibus fatetur me non coniu-
 xisse socia arma. Et ab his amicis, plus est illi peri-
 culi, quā à Pontifice, cui iam pridem bellum indi-
 xit. Quā atrociter autem exagitat, quod alicubi
 scripsi: non semper esse proferendam ueritatem, &
 magni referre, quo modo proferatur. Quam tuam
 sacrilegam uocem, inquit, in iugulum recogni oport-
 tuit. Iam enim stomachosius hoc me eloqui res col-
 git: Si officium debite facerent, qui hereticos uel
 ad recantationem adigunt nunc, uel in ignem con-
 ijiunt. Christus primum legans Apostolos ad Euang-
 elicam prædicationem, uctuit ne proderent se
 esse CHRISTVM. Si ueritas ipsa iussit
 eam ueritatem ad tempus sileri: citra cuius cog-
 gnitionem ac professionem nulli contingit salus:
 quid noui, si ego dixi alicubi suppressendam ue-
 ritatem? Idem nonne siluit apud sceleratum con-
 cilium, quod coierat in domo Annæ & Caiphæ?
 Si dixerò, inq̃t, uobis, nō credetis mihi? Veritatem di-
 cturus erat. Quur igitur siluit? quia sciebat nul-
 lum fore profectum. Nonne similiter obticuit apud
 f 2 Herodæ?

PURGATIO ERASMI AD

Herodem? Sit parum hoc illum fecisse, nisi docuit ita faciendum. Nolite, inquit, sanctum dare canibus, nolite margaritas obijcere porcis. Quum iubet Apostolos emigrare è ciuitate, quæ se præbeat indignâ Euangelico sermone, nõne silere iubet quod uerum est? Petrus in primis illis suis concionibus Christum uirum appellauit, deum tacuit. Idem fecit Paulus apud Athenienses. Paulus loquitur sapientiam inter perfectos, utiq; ueram: inter imbecilles igitur silet, quod uerum est. Paulus apostolos uocat dispensatores mysteriorum dei. Qui dispensat, nõne quedam promittit, quedam recondit, utcunq; poscit profectus auditorum? Cur catechumenis nõ statim aperiebantur omnia mysteria philosophiæ Christianæ? Quia nondum erant capaces? Et tamen hic nõ loquebar de articulis fidei, sed de paradoxis Lutheri, deq; conuicijs in pontificem. Finge mihi constare, festum Paschæ non suo die celebrari, utrum expedit eam ueritatem magno orbis tumultu defendere, an silere? Si mihi apud tyrannum præpotentem esset agenda causa innocentis, num omnia uera proloquar, & causam innocentis prodam, an multa reticebo? Huttenus uir fortis ac ueritatis tenacissimus sic ageret opinor: Sceleratissime tyranni, quum tot ciues te meliores occideris, nondum saturata est tua crudelitas, nisi huc innocetẽ tollas è medio? Neq; multo dexteri? quidã agunt causam Lutheranã, qui seditiosis libellis debacchantur in Romanũ pontificẽ

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

pontificem. Aut si cui uiro bono ab impio pontifice
conaretur impetrare sacerdotium, scriberet hunc in
modum: Impie antichriste, extinctor Euangelij, publi-
cæ libertatis oppressor, adulator principum, tot sa-
cerdotia turpibus turpiter donas, ac turpius uendis,
da huic bono uiro hoc sacerdotium, ne male colloces
omnia. Rides lector. Attamen isti nibilo prudentius
agunt negocium Euangelicum. Nec tamen dixi om-
nem ueritatem silendam, nec perpetuo, sed alicubi. An-
nusquam tacendum est, quod Romanus pontifex est
antichristus? Nã finge illum esse. An non diu siluit
Hilarius antequã scriberet aduersus Arianos? Ipse
fâtetur & excusat. Cyprianus porrecturus ceruicem
pro Christo, quum prefectus illi obijceret, quod con-
spirasset aduersus Cæsaris maiestatem, quomodo re-
spondit? Merito aduersus illum conspiramus, cultor
est dæmoniorum, hostis dei, hæres æterni ignis? Ne-
quaquam, sed negauit se esse hostẽ Cæsaris, Imò quo-
tidie orare se pro illius incolumitate, ob publicã trã-
quillitatem. Sic enim decebat ab episcopo Christia-
no proferri ueritatem. Quomodo autẽ Hilarius scri-
bit Constantio suam agẽs causam? Nõnne multa ta-
cet, multa dissimulat, multa blandius dicit, quàm pro
illius merito? Imò quomodo Paulus agit causam suã
apud Felicem, Festũ, & Agrippam? An nihil illic ta-
cet ueri? An nõ summa comitate, quod uerum est pro-
loquitur? Quid igitur est in hoc meo dicto sacrilegiũ

PURGATIO ERASMI AD

per iugulum recogendum, & incendio dignum? Non
 pudet hunc in talibus nugis tales excitare tragœdi-
 as? Iam illa non dubito, quin omnibus uideantur esse
 ridicula, quæ somniat de mea ad Romanos profes-
 sione, de occurſu Cardinalium, de gratulationibus,
 de donarijs. Hæc minus ridicule fingeret, ſi me iam
 ad Romanum iter accinxiſſem. Atque hic ſubito ex
 accusatore factus conſultor, admonet ne credam fu-
 catis amicis. O amicum animum ac pro ſalute mea
 mire ſollicitum. Nil opus eſt talibus monitoribus. Me
 lius ſcio quid agatur Romæ, quàm Huttenus. Feſti-
 uum & illud, quod quum nihil omniũ probarit, quæ
 dixit, in fine mouet affectus, reuocat me, deplorat ui-
 cem meam, ſubinde miſereſcens mei, ruruſus dubitans
 an dignus ſim ipſius miſericordia, credens interim ſe
 dare uerba mundo ignotum. Quid autem ſtultius,
 quàm me inde reuocare, ubi nunquam fuerim, & eò
 uocare ubi ſum? Reuocat à partibus peſſimorum, qui
 ſtabiliunt tyrannidem Romanenſium, qui ſubuerſũt
 Euangelicam ueritatem, qui obſcurant gloriam Chri-
 ſti. Atqui aduerſus iſtos, ſemper bellum geſſi: inuitat
 autem ad partem ipſius, quum mihi nondum conſtet
 ubi ſit Huttenus. Verum hic interim cogor deſidera-
 re iudicium Hutteni, quum tota hac oratione faciat
 me hominem uaniſſimum, leuiſſimum, inconstantiſſi-
 mum, & qui fruſto panis reuocari poſſum in diuerſa
 ſam.

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

sam partem, imbecillem, meticulosum, exanguem,
 quid opus est talem in fortium uirorum partes inui-
 tare: amicum ἐφίμερον, & si perseueret, nihil aliud
 quam ficulnum, ut Græci dicunt, auxilium? Sed de
 Luthero ac Pontifice iam satis opinor dictum est.
 Nunc quoniã locus admonet, pauca de moribus meis
 respondebo, quos promittit se perpetuo detecturum.
 At uereor ne hoc libello magis detexerit suos mores,
 quàm meos, ac fortassis ipse consultius fecerit, si stu-
 deat suis moribus contegendis, quàm retegendis alie-
 nis. Quid autem improbius quàm Huttenum sumere
 censuram morum meorum, qui nunquam mecum ege-
 rit consuetudinem, nisi quod semel atq; iterum con-
 gressus sit, & semel, aut ad summum bis, mihi fuerit
 conuiuia? Pronuncient de moribus meis, qui familia-
 riter ac diu mihi conuixerunt. Probat institutionem
 meam, mores improbat, & ab horum imitatione
 dehortatur Germanos. Age diuidatur hæc utilitas
 inter nos, sumat Germana iuuentus à nobis institu-
 tionem, morum exemplar petat ab Hutteno. Sitq;
 hoc iam unum specimen Germanicæ sincerita-
 tis, quum non possis inimico nocere, talibus li-
 bellis subito iugulare amicum, & quod superat
 omnem barbaricam, ex ipsa amicitia telum quo
 confodias amicum, uelut è boue, quod aiunt, lo-

PURGATIO ERASMI AD

rum sumere. Nisi enim Huttenum complexus fuisset
 Sincera beneuolentia, non haberet quo me lederet.
 Quamquam magis indignor illi, qui Huttenum huc
 instigauit, cui nec ipsi fuisset facultas nocendi, nisi fu-
 isset in familiaritatem admissus. Nec is fraudabitur
 sua laude, quum sese prodiderit. Haftenus enim, iux-
 ta comici dictum, quod scio nescio. Et postea relegat
 me in meam Gallogermaniam, quum ipse in Germa-
 nia nullum habeat locum satis tutum, malitq; hospes
 esse Heluetiorum clancularius, quã Germanus apud
 Germanos in luce agere. Ne quid interim taxẽ, quod
 Bruxellenses, qui sine controuersia Galli sunt, appel-
 lat Gallogermanos, ac me relegat e Germania.
 quasi Basilea uiuens agam in Germania. Proin-
 desi Huttenus regnum obtinet in tota Germania,
 ut ius habeat relegandi quem uelit, mihi debet equi-
 or esse, qui natus sim inter ostia rheni, sed propior
 Gallia quã Germania, nec unquam attigi Germa-
 niam, nisi semel atq; iterum, obiter aliquod inuisens
 oppidum Rheno uicinum, uelut olim Francfordiam,
 nuper Friburgum. Nec admodum in uotis est altius
 ingredi. Nondum grauau Germaniam, à qua nihil
 unquam ambij, nisi grauatur, qui suis sudoribus adiu-
 uat publica studia. Nec hic ago pro tempore ut quen-
 quam spoliem, sed ut meo sumptu prosum bonis lite-
 ris & Euangelico negotio. Ut Germanorum ami-
 citiam libens amplexus sum, ita gratia superis, nul-
 lius

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

lius egeo benignitate. Ego nunquam iactaui mores
 meos, & quotidie cum illis rixor, etiam senex: gaudeo
 tamen esse puros ab his uicijs, quæ mihi largiter tri-
 buit Huttenus, id quod omnium testimonio probare
 possum, quibus cum familiariter uixi. Primum facit
 me adeo meticulosum, adeoq; infirmi animi, ut meam
 ipsius umbram penè metuam. At Huttenus meminif-
 se debet plurimum interesse, inter fortitudinem ac te-
 meritatem. Tentare quod non possis efficere, prouo-
 care quos nequeas coercere, dementia est, non forti-
 tudo. Est quædam gladiatoria fortitudo, quæ in ner-
 uum crumpit, Prudenter scripsit. Lyricus noster:
 Vis cõsiliij expers, mole ruit sua, Vim tẽperatã dij
 quoq; prouehũt in maius. Et tamẽ si quis perpẽdat li-
 bertatem, quæ est in libris meis, citius alicubi me dẽ-
 nabit temeritatis, quàm timiditatis. Vide uero, quã
 studio est iniquus. Huttenus ipse talis qualis nũc etiã
 est, uult haberi formidabilis, & me meticulosum uo-
 cat, quod Cæsarem ac Pontificem metuam citra ueri-
 tatis Euangelicæ proditionem. Ipse quum esset Bru-
 xellæ, non ausus est illic manere, quod alacer, ut ipse
 tum narrabat, occurrisset Hoechstratus, qui tum nec
 Prior erat, nec Inq̃sitor, nec ullis bullis aut diploma-
 tis instructus. Ille sic metuebat exarmatum Leonem,
 ut se subduceret, & ego meticulosus sum, si non Stul-
 tis conuicijs ubique prouoco tot hostes, qui mihi &
 ante Lutherum male uolebant, nunc tot edictis, tot

PURGATIO ERASMI AD

bullis, atq; etiam satellitio armatos? Prudentis est ali-
 quando metuere ne metuas, quod si fecisset Hutte-
 nus, nunc non metueret omnia, sed esset charus ple-
 risq; metuendus multis. Neq; cuiquam feliciter ces-
 sit hostem suum contempisse. Quid liberius libello
 de principe? Eum ego Carolo Cesari in manum dedi.
 Huttenus sibi fortis uidetur, si ex angulo quopiam
 dictum aliquod iaciat in hunc aut in illum, & telo,
 quod aiunt, immisso fugiat. Non uideo quur huius
 animi me magnopere pœniteat, qui hætenus tot mor-
 bis, tot laboribus, tot casibus, tot tragœdijs suffece-
 rit, qui & inimicorum maledicentiam, atq; etiam ma-
 lescentiam contemnere, qui opes ac dignitates à mo-
 narchis oblatas recusare sustinuerit, qui in tantis re-
 rum motibus ac periculis, nunquam remisit stu-
 dium benemerendi de publicis studijs. Atque interim
 iactat se mihi uoluisse addere animum. Præstaret, si
 sibi detraheret aliquid animi, & adderet iudicij. At
 Huttenus autumat mortem etiam oppetendam pro
 ueritate Euangelica. Nec ego istuc recusem, si quis
 casus eò uocet. At pro Luthero proq; Lutheri pa-
 radoxis, nondum est animus mortem oppetere. Non
 agitur de articulis fidei, sed an principatus Roma-
 ni Pontificis sit à CHRISTO. An Cardinalium
 ordo sit necessarium membrum ecclesie: an confes-
 sio

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

fio sit ab autore CHRISTO: an episcopi possint suis constitutionibus obligare ad peccatum capitale: an ad salutem conducatur liberum arbitrium. An sola fides conferat salutem: an dici possit aliquod bonum opus hominis. An missa possit aliquaratione dici sacrificium. Pro his quæ solent esse themata conflictationum scholasticarum, nec ausim cuiquam uitam eripere si iudex sim, nec uelim in capitulis discrimen uenire. Optarem esse Christi martyr si uires ipse suppeditet, Lutheri martyr esse nolim. Quod autem me subduxi à Brabantia, quod à Roma abstinere, non metus est, sed consilium. Sciebam me illic esse non posse, nisi descenderem in harenam aduersus Lutherum. At non habebas, inquit, tu apud te consilium quid esset facto opus, si Cæsar te iussisset in Lutherum scribere? Age det mihi consilium Huttenus. Fingat ita Cæsarem loqui, quod sine dubio factum fuisset: Erasme persuasum est nobis te esse uirum, qui & eruditione, & stilo plurimum ualeas, atque etiam gratia polleas apud eruditos Germanos. Adiuua igitur nostros conatus in opprimenda pestilentissima heresi Lutherana, laturus à nobis amplissima tui officij præmia. Quid hic respondissem? Non uacat, non suppetunt uires ad id præstandum, quod exigit tua maiestas. Ille urget: Quid possis abunde cognitum habemus ex doctis uiris, rogamus

PURGATIO ERASMI AD

gamus ac uolumus ut hac in re morem geras animo nostro, simul & à nobis inibi gratiam, & te falsa suspicione liberabis, quæ te non semel iam detulit fautorem esse Lutheranae impietatis. Hic mihi suggerat Huttenus, quid esset respondendum. Si pollicitus fuisssem me facturum, omnibus post habitis, fuisset traegœdiæ seruiendum. Coactus fuisssem me præbere scribam monachis quibusdam ac Theologis, quos nimirum noui. Nec licuisset scribere Paraphrases, aliâq; quæ spero non huic tantum seculo profutura. Sin pernegasssem, coniecisssem me ipsum in aculeos crabronum, & in manifestâ perniciem. Quo me proripuissem? Ad arcem Hutteni? Ad Vuittenbergam? Sed ubi fortunula quæ mihi perisset? Hec ætas, hæc ualetudo non patitur me uagari, & egere, non patitur latitare ac fugitare. Nunc ita mea temperaui, ut nec inexplicabili Labiryntho me inuoluerim, nec deseruerim rem Euangelicam. Mihi nondum plene constat, an ueritas Euangelica sit penes Lutherum. Quod si id constat Hutteno, ueri tenacissimo, & parat⁹ est p illius defensione mortem oppetere, quur fugitat ac latitat? Eat Romam, aut eat in Gallogermaniam. Ibi continget sperata palma. Hactenus de huius animi imbecillitate, quem ego cum decem Hutteni animis plus quam Achilleis nolim permutare. De cōstantia mea puto iam satis dictum. Non est cōstantiæ semper eadem

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

dem loqui, sed semper eodem pertendere. At non des-
 cēt Germanum uafricies. Respondeat igitur mihi
 Huttenus, quum hinc abiret, an recta publicaque uia
 peruenerit Miltusium, & an clara luce Miltus-
 sio discesserit. Vbiq; me uanissimum facit, & impu-
 dentissime mendacem, sibi ueritatem illam adaman-
 tinam arrogans. At ego paucissimis in hac laude con-
 cessero. Mendaces oderam iam tum puellus, sensu
 quodam nature, quum nondum scirem quid esset mē-
 dacium. Et nunc homines eiusmodi sic auersor, ut eti-
 am ipso corpore commouear ad illorum aspectum.
 Huius rei testes erunt, qui cominus familiari dome-
 sticaq; consuetudine meum pernouerunt ingenium.
 Imò quibus propius notus sum, illud mihi uicium ceis
 peculiare tribuunt linguæ libertatem immodicam,
 que uerum tacere nesciat. Atque hæc est præcipua
 causa, quur me ab aulis principū subduxerim, in qui-
 bus uelis nolis, multa indigna atque iniqua missan-
 da sunt. Obijcit inciuilitatem, atq; etiam perfidiam
 erga amicos. Inciuilitatem quid appellet nescio. De-
 ducere, reducere, uocare, & itare ad conuiuū, ac sis-
 milibus uulgaribus officijs uti erga quos uis, nec est
 huius ualetudinis, nec hominis tot laboribus districti.
 Quanquam interim ego ille inciuilis, plusquam dimi-
 dium temporis impendo epistolis, quibus respondeo,
 quibus saluto, aut commendo amicos. Alicui fortasse
 pernegauī

PURGATIO ERASMI AD

pernegavi conuiuium, meæ salutis consulens. At frequenter obsequutus sum magno ualeitudinis meæ dispendio. Neq; raro ineptij dum amicorum affectu morem gero, cuius obsequij me frequenter pœnituit. Prodeat autem aliquis amicus, cui negarim fidele consilium, cui negarim officium, si quando res serio postulabat, sed obtestata fide, quidam quæsti sunt de mea perfidia. Perfidiam mihi nec inimicus unquam obiecit. Nec dubitẽ omnes amicos prouocare, ut proferant ubi non præstiterim, quod recepi, ubi mendacio doloue sefellerim, cuius arcanum effutierim. Possum illud mihi meo iure sumere, perpaucos esse, qui sint amicitia tenaciores, quàm ego. Atq; utinam fuissetam in suscipiendis amicitijs, uel felix uel circumspectus, quàm sum constans in retinendis. Nunquam simulatam exercui cum eo, quem uere & ex animo semel amarim, contentus remisisse familiaritatem. Atrox flagitium sit oportet, quod apud me dirimat amicitiam. Exempli causa referam unum atque alterum casum. Ante annos aliquot scripseram epistolam ad Card. Moguntinum, contra clamores Theologorum Louanensium in Lutherum. Eam nisi tunica obuolutam cum inscriptione ad quemdam, qui nulli notior est quàm Hutteno, mandans illi, ut si uideretur redderet, sin minus, uel flammis, uel undis aboleret. Existimabam enim illum, qui uideret in familia Card. & ille ut tum putabam, illi esset

EXPOSTULAT. HVT TENI.

esset à consilijs, melius nosse sensum principis. Quid
 factum est? Aedita est epistola uulgataque typis, nec
 reddita illi ad quem erat scripta. Ex hac re quum &
 Cardinali grauis inuidia conflaretur apud Roma-
 nenses, & mihi apud nostros (Iam enim triumphū
 adornabant gloriantes me teneri medium) Mogunt-
 tinus commotus exigit epistolam ad se scriptam, quae
 iam totos tres menses per omnium manus uolitabat.
 Tandem acriter flagitanti, reddita est ea quam mi-
 seram, semilacera ac typographorum atramento cō-
 taminata. Ea res, ut debuit, egre habuit principem,
 mihiq; indignabatur, suspicans id mea culpa factū.
 Nihil hic affingo. Ipse Cardinalis post suis literis me-
 cum exposulauit hac de re. Quas tragœdias exci-
 tasset Huttenus, si quid eius generis commississent
 in ipsum? Primum prodita est fides in mandatis
 amici. Nocuit causæ uulgata epistola, quae secre-
 to lecta prodesse poterat. Et amicum & patronum
 benemeritum grauauit inuidia. Postremo mihi princi-
 pem tantum ex amico reddidit inimicum. Et tamen
 hac de re uix tribus uerbis exposulauit coram. At-
 que is risu uerecundo confitens factum, respon-
 dit secretariorum incuria commissum esse. Nec post
 illum addidi uerbū, homo inciuius, hoc ipsum etiam
 dissimulans, quod de ipso suspicarer. Accidit ab eodem
 post, quiddā multo inciuius, ac mihi periculosius, de
 quo

PURGATIO ERASMI AD

quo tamen nunquam expostulaui, nec minus amicus esse coepi, sed cautior esse decreui. Quam uero non amice fecit, qui decerpta ex libris meis odiosa loca, uertit in linguam Germanicam & euulgauit? At ego illa uulgo non scripseram, neque uolebam nuda legi. Cum hoc quoque paucis uerbis per epistolam expostulaui in hanc sententiam: Audio hoc abs te factum, fortassis ista facis amico animo, sed ego gaudeo meis inimicis non esse tantum ingenij ad ledendum. Hac expostulatione contentus, passus sum manere pristinam amicitiam. Quot huius generis fabulas commemorare possem? Nec ulli tamen adhuc renunciaui amicitiam, ego ille inciuilis & inhumanus. Quod si quisquam huiusmodi factum ullum mihi uere possit impingere, fatebor omnia esse uera quæ calumniatur Huttenus. Proferat igitur illos amicos, qui obtestata fide mihi perfidiam obijciunt, & facile illi os obturabo. Quod si permitterem quiduis de Hutteno suspicari, quemadmodum sibi permittit quiduis uicij de me confirmare, suspicarer illius esse commentum, quoties ait: Quidam dicunt, audiui in Gallia. Quin addit, somniaui? Tribuit mihi hi gloriæ famæq; sitim inexplebilem. Id si uerum esset. Nam olim me addixissem Romanæ Curie. Offerebatur ingens gloriæ seges. Admiscuissem me aule Cæsareæ, quo non semel uocatus sum. Accipissem

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

pissim fortunas ac dignitates, quæ offerebantur.
 Delegissim argumenta magnifica ac plausibilia.
 Nunc recusatis pertinaciter his quæ gloriosos faci-
 unt, inglorium ocium mordicus teneo, & in his uer-
 for argumentis, quæ minimum habent ostentationis.
 Nam Huttenus opinor meum animum ex suo meti-
 ens, non credet deicranti, me perlibenter hoc quic-
 quid habeo famæ depositurum, si liceret. Quod si scis-
 sem olim quantum onus sit fama, sequutus fuissent
 illud Epicuri λάθε Βιώσαα. Sed iacto principum ad
 me literas, & aliorum de meis lucubrationibus præ-
 dicationes. Ex eo pronunciat me esse uanissimū, hoc
 est, inanissimum, nam id suspicor illum sentire. Imò
 uix profero decimam partem epistolarum, quas ad
 me scribūt principes, ac docti, sed interdum eas com-
 memoro, quo me tuear aduersus impudentiam obtre-
 ctatorum, nec enim alijs præsidijs aduersus illos pu-
 gnare possum, nec alijs munimentis hactenus aduer-
 sus illorum improbitatem substiri, nisi ut dixi, inno-
 centia, & honorum ac principum fauore. Nunquam
 enim iactaui, quod illustrissimus princeps Ferdinandus,
 humanissimis literis me iam iterum honorauit,
 quod honorario amplissimo donauit, nec ambientem,
 nec expectantem. Quod rex Gallie toties ad honestis-
 simas condiciones inuitat, literis etiam propria manu
 descriptis, id quod negant eum ter à corona suscepta
 fecisse, quod idem nuperrime fecit rex Angliæ. itaq;

PURGATIO ERASMI AD

intra paucos menses à quatuor orbis monarchis ac
cepi literas, Cæsare, rege Gallorum, rege Angliæ, &
Ferdinando. Hæc si haberet Huttenus, quas glorias
nobis efflaret? Scribit & ipse Cæsaribus, Cardinali-
bus, ac nuncijs apostolicis, sed quis unquam illi re-
scripsit? Eadem opera scribere posset superis & infe-
ris. Quanquam principum erga me favorem ac mu-
nificentiam prædicare, non iactantiæ est, sed gratitu-
dinis. Porro quod ad eruditorum prædicationes atti-
net, habeo scrinia plena laudatricibus illorum episto-
lis, & quotidie mittuntur undiq; quas aliquoties nec
lego. Adeo nullo literarum genere minus delector.
Vbi uero agnosco ac deuoro laudes mihi attributas?
An non perpetuo reclamo magnificis illis laudibus,
quas quidam in me profundunt, & capite, manibus,
pedibus, totoq; corpore renuo? Adeo uero me facit in-
uidum, ut nec maiores gloria florentes, nec minorum
succrescentem gloriam ferre possim. Ego uero suffra-
gijs omnium, qui diutina consuetudine mores meos
cognitos ac perspectos habent, quorum Huttenus ex
paucis colloquijs se censorem fecit, euincam, me non
minus abesse ab inuidia, quàm à mendacio. Quæso
quis unq; in suis libris, plures laudauit, tum maiores,
tū minores uel plenius uel cãdidius? Quorū aliquam-
multi sunt, quorū mūdus nomina nō nosset, nisi meis
scriptis prodita. Sed Huttenus obijcit, quod illic lau-
dem multos indignos. Ita ne, qui in hanc partem pec-
cat, inui-

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

Eat, inuidus esti. Quis æque sudauit in restituendis uetustis autoribus? An hoc est inuidere maioribus? Quis plus tribuit Laurentio, Hermolao, Politiano, quos ætas proxima proceres in literis habuit? Rodolpho agricolæ & Alexandro Hegio, quibus ego sanè minimū debebam, nōne plenam laudem tribuo, in opere, quod omnes existimant uicturū? Reuchlino quantum ubiq; detali? Zasium nōne semper ueneratus sum, ut de Thoma Linacro tacam, & Grocino. Quē autem æqualium non libenter amplexus sum? An maligne prædico Budæi uirtutes? Iacobum fabrum, utcunq; incidit ea procella, quis candidius laudauit quàm ego? Iam quanta amicorum in libris meis nominata? An Hutteno succrescenti inuidi? Reclamant tot illæ meæ laudationes, quarū ipse nobis hoc libello palinodiam ingessit. Quis illum prædicauit, aut crebrius, aut candidius, aut amantius? Quid autē ab illo sperabam præmij? Nimirum hoc solent facere inuidi. Multos laudo in spem indolis, multos extimus landi causa. Cui memet unquam anteposui, qui cum unquam tribus uerbis de principatu doctrinæ contenti? cui non libenter cessi laudem, quam mihi Huttenus præter omnes tribuit? Quem unquam attingi nisi atrociter impetitus? Et hos hætenus sic tractaui, ut per me facti sint illustriores. Mei labores nonnihil attulere momenti ad prouehendū apud nostrates Græcitas literas, nōne palam & fateor & gaudeo sexcentos exor

PURGATIO ERASMI AD

os exortos esse qui me longe superēt? O nouā inuiden-
tiam. Quod si quis alius mihi uoluisset inuidie cri-
men impingere, certe non conueniebat id ab Hutteno
fieri ὄντως ἀφθόως, à me penè solo prædiato. So-
lus enim plus laudum contuli in Huttenum, quàm om-
nes illius amici, & ille amicus in amicum plus crimi-
num cōgessit, quàm hactenus omnes mei inimici, aut
quàm ille unquam in quenquam hostem suum, & tar-
men in literis ad me suis appellat hanc expostulatio-
nem pro rei atrocitate mitissimam. Hominē suauem.
Cui non porrexi manum enitenti ad aliquam egregia-
am laudem? Quo minus multos iuuerim, fortuna fuit
it in culpa, non animus. Certe quoscunq; laudando,
commendando, ac similibus officijs prouehere potui,
prouexi. Fauti nonnullis mihi iniquioribus, tantum ob
hoc quod studijs prodesse. Hic si proferam episto-
las eorum, qui mihi pro meo candore gratias agunt,
Huttenus clamabit me mortalium omnium uanissi-
mum. Verum illi reclamabunt, Huttenum calumnia-
torum omnium impudentissimum. Quum agerem in
Brabantia, ex mea tenuitate plus largitus sum studior-
sis uno anno, quàm quidā qui se iactant, capiunt ex
ageris paternis. Sic inuideo minoribus. Neminem pro-
do, nec exprobro cuiquam officiolum meum, uideor
enim mihi beneficium dando accepisse, si digno dedi,
sed ipsi testes erunt quàm hæc impudenter obijciun-
tur ab Hutteno. Nemo, inquit, se tibi in eloquentia
comparat,

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

comparat. Ego uero æquissimo feram animo, si uel
 sexcenti se mihi præponant, ut sunt certe complures,
 qui id suo iure possint. Simili fronte facit me uersu/
 pellem quempiam, omnia simulandi ac dissimulandi
 mirum artificem. Quàm uero hic totum Erasmus
 ignorat Huttenus, cui nihil est difficilius, quàm simu/
 lare, ac dissimulare: quin potius ingenium est usq; ad
 stulticiæ uitium simplex & apertum, lingua pericu/
 lose libera, & adeo non soleo fallere quenquam si/
 mulata blanditiæ, ut si quid offendat, oratio seuerior
 sit, quàm animus. Non falles, inquit, post hac me uul/
 tu tuo. Quæso qua nam in re Huttenus falsus est meo
 uultu? ille mihi suo uultu imposuit. Nam apud me
 præscerebat miram modestiam, cõtinebat linguæ pe/
 tulantiam. Aut igitur noua quædam accidit illi meta/
 morphosis, aut illa erant egregie fucata. Disprecam
 si credidissem in uniuersa Germania tantum esse uas/
 nitatis, impudentiæ, inciuitatis, uirulentæ, quantũ
 hic unus habet libellus. Nec tamen ea de causa sum fu/
 turus ulli Germano iniquior, aut minoris facturus
 synceros amicos, ob unũ inimicum amicũ. Nec pudet
 illũ me, in cuius scriptis tanta libertas est, identidem ap/
 pellare Gnathonẽ. Proinde periculũ est, ne qui legerit
 in libris meis tot laudes Hutteno tributas, cauilletur
 Gnathonem assentari Thrasoni. Cogor & hic iudiciũ
 in Hutteno requirere. Quum enim uideri uelit germa

PURGATIO ERASMI AD

nica gloriæ uindex, quūq; libri mei pleni sint Germanorum laudibus, nō nne dum me facit assentatorem, uanum, uasfrum, leuem, pondus detrahit omnibus illis laudibus? Et tamen hic adeo nihil per assentationem est dictum, ut etiam eas laudes quas Huttentō tribui, tribuerim ex animo. Placebat indoles: placebat uena dictionis. Eximium quiddam mihi pollicebatur ex accessione studij, usus, & ætatis. An ideo sum assentator, si ille sefellit, non me modo, uerum etiam omnes quibus illum prædicauit? Sed blandior sum dum scribo principibus. Verum interim τὸ ἀγενεσιᾶ ὁμοῦ ποε, ubi res postulat. Nimirum sic expedit tractari leones, & diuine literæ docent principibus deberi reuerentiam. Vbi uero sic blandior ut prodam ueritatem? Vtri uero magis profuerunt, ego blandior, an quidam ad rabiem usq; maledici? Iam Regina & reges, qui nihil ante hæc legebant præter fabulosas historias, habent Euangelium in manibus, euoluunt sacras literas, gaudent aliquid discere de mysterijs philosophiæ Christianæ. Narret nobis Huttenuus quorsum profuerit ipsius maledicentia. Sancte blanditur, qui in hoc blanditur ut profit alteri, non sibi. Si quid ambirem à principibus, posset esse suspecta mea blanditicius. Nunc nihil ambio, aut si quid ambio, non ambio mihi, sed publicis studijs. Quanquam non semper assentatur, quisquis laudat principes. Nam bonis debetur laus,

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

tur laus. Laudare mediocres aut bonæ spei, est adhortari ad profectum uirtutis. Laudare malos, est eos citra offensam admonuisse sui officij, quemadmodum satis olim explicuimus in epistola ad Ioannem Paludanū. Talis Gnatho semper fuit Erasmus. Possent & ego pontifices uocare antichristos, episcopos idola, principes tyrannos, quemadmodum alij faciunt, sed non arbitror esse boni uiri, bonos pro debito honore conuitijs incessere. Et dementia sit, malos exacerbare maledictis, quos iritatos nequeas compescere. Lucubrationes meas uetere doctorum exemplo diuicau partim amicis priuatis, partim principibus: ab amicis ne gratias quidem agi mihi passus sum unquam, tantum abest, ut quicquam extorserim. A principibus nihil unquam emendicaui, neque quisquam credat quàm pauci dederint aliquid hoc nomine. Rescenserem de singulis, nisi uererer ne quem offendam, & fortassis id fiet aliàs. Et tamen si quis honesta industria ueniretur principū liberalitatem, posteaquē humana uita multis eget, aliquanto faceret excusatius, quàm qui ab amicis sumunt mutuū quod nunquā reddant, qui mercantur pro quo nunquā numerent, qui minis extorquent ab his qui nihil commiserunt. Iam uero qua fronte inciuitatis & inhumanitatis crimē impingit, quū ipse in hoc libello declarat sibi ne micā quidē esse mentis humane? Senectuti deserunt & Scythæ:

officiorum meminerunt etiam ferae. Amicitiae ratio nem habent latrones ac pyratae. Huitenus agnoscit amicitiam eximiam. Agnoscit insignia merita in re publica, atq; etiam in ipsum quaedam. Et tamen nulla laceffitus iniuria, perruptis omnibus gratiarum uinculis, iuuenis senem, tot conuitijs, tot rixis, tot iurgijs conspuit, colaphis & alapis cedit, contundit os, raptat ac uersat, perinde quasi mancipiū de lapide contemptum tractet, nō Erasmus. Et sibi persuadet aliquem fore, tam immanem ac ferum in toto orbe, ubicunq; sedes est hominum, qui tantam immanitatem non excretur. Et hos opinor existimat esse mores Lacedaemoniorum ac Massiliensium, quos ab Hutteno discat uentus Germanica. Ego tum sic eram affectus in Huttenū, ut mihi persuaderem, si quis exortus fuisset, quē impeteret Erasmus, illum suo corpore, si quis alius, depulsurum iniuriam. Interim amice de illo cum amicis loquebar, deferebam officium, deplorabam fortunam aduersam, sollicitus etiam ut illi res essent tutae in posterum. Atq; hic humanitatis antistes, uelut ex insidijs tali libello adoritur amicum, quem semper reuerentissime coluit, cuius canicici deferre debuit, cuius in publica studia, atq; etiam in se merita agnoscit. Indixit bellū Romanensibus, sed reuera bellum gerit cum musis & gratijs. In hostes gladiū habet incruentum, in amicos stilum habet cruentum. Iam nescio quo

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

quò nomine donari debeat, quod criminatur me insti-
gatore[m] omnium tumultuum, mox exardescente in-
cendio dissimulare factum, & aduersè parti blandiri.
Opinor futurum, ut Huttenus omnium suorum faci-
norù, quæ Mauortijs auspitijs terra mariq; gerit, me
faciat instigatore[m]. Atqui in epistola quam nuper ad
me scripsit, sic loquitur: Nemo instigat Huttenum,
nec ille sustinet à quoquam instigari. Quo igitur ore
nunc me facit omnium instigatore[m], hominem nulli-
us apud ipsum ponderis, quum Hutteni *δουλοῦ & /*
γλώσσης, à nemine mortaliū sustineat instigari? Mis-
sas faciamus conuiuiorum fabulas uino inscriptas,
omittamus familiaria colloquia, quibus inter se garri-
unt amici. Ego, ut dixi, quoties res seriū consiliū pos-
tulabat, semper ad moderatiora uocaui. Reuchlinum
admonui ne lederet ordines, & deploraui quod in-
apologia sic efferbuiisset. Opinor extare epistolas in-
illius schedis, quæ testes erunt me uera loqui. Nec ali-
ud sensi de Luthero. De comite à noua aquila iam an-
te recensui. De Hutteno nihil effutiam ex arcanis
amicitiæ. Tantum hoc referam, quod ille libris edi-
tis, uoluit omnibus esse testatissimum. Quum esset ap-
ud me Louanij, expetiijt secretum colloquiū, nec un-
quam mihi cum illo fuit ullum, præter hoc unum. Cœ-
pit commemorare de bello indicendo Romanensibus,
&c primum arbitrabar hominem iocari. Rogo qua sit

PURGATIO ERASMI AD

ducia, quum pontifex & per se potentissimus esset, & tot haberet principes sibi fauentes. Quum ad hæc ille quedam respondiisset, subieci negocium esse calidum ac periculosum, & si pium esset, tamen stultum esse tentare, cuius perficiendi spes non esset. Vt cunq; est inquam, non cupio de isto negotio plura audire, meum est meis uigilijs prodesse publicis studijs, & consilium dedi, ut quicquid auderent alij, ipse ne se tali negotio admisceret. Talis instigator fui Hutteno. Sed multo ante, quum ille emitteret libellos immodice liberos, admonui illum literis, temperaret calami libertatem, ut principis sui fauore posset uti perpetuo. Et ille per literas respondit se pariturum consilio meo. Quod si fecisset, non iam latitaret ac fugitaret, sed magnus inter maximos uersaretur, ac talis esset, ut citra inuidiam posset amari. Quin ante hoc etiam tempus, quum Moguntie primo colloquio mecum fabularetur, ostendit Rucchlini triumphum, carmen sane elegans. Suasi ut premeret, idq; duabus de causis, ne quis merito cauillari posset eum iuxta Grecorum prouerbium, uictoriam adornare ante triumphum, neue hostes Capnionis redderet in illum iracundiores, quum causa adhuc in summo discrimine uersaretur. Quod si non impetrarem, meum certe nomen deleteret. Post menses complures iterum me conuenit Francfordie, primo statim congressu rogabam, ecquid

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

Ecquid meminisset consilij mei. Respondit sese pro
 be meminisse, neq; quicquam sibi æque decretum esse,
 ac meo cōsilio parere in omnibus. Deinde prodijt car
 men unà cum triumphali pictura, sanè quàm magni
 fica, sed quæ nihil aliud, quàm Capnionē grauaret in
 uidia, & aduersarios prouocaret, satis sua sponte fu
 rentes. Nec dubito quin ea res improbata sit ipsi Ca
 pnioni. Non iam disputo quid dignū fuerit aduersa
 rijs, sed quid expedierit causa Reuchlinicæ. Huiusmo
 di perpetuo fuere mea cōsilia, quoties res serium con
 siliū postularet. Nullū unq̄ fœdus mihi fuit cum Hut
 teno, nisi Musarū legibus ictum aduersus hostes lingua
 rum, ac bonarū literarū. Aduersariæ Lutheri, quoniã
 intolerabilem futuram si uicisset uidebam, fateor non
 admodum faui, nec adhuc uellem penes istos totam es
 se uictoriam. Lutheranam fabulam inuitio non prorsus
 improbabam, actionem semper improbaui. Sed finit
 gat Huttenus id quod non est: In initio, quum orbis
 applauderet Luthero, præsertim cruditi Germania,
 me quoq; fauisse Luthero, & apud Huttenū uelut sym
 cerum amicum effutisse secretos affectus, quid esset
 inhumanius, quàm nulla de causa suscepta inimi
 tia hæc euulgare, criminari, & iactare apud orbem?
 Et si Musis placet, expostulationem uocat tam atro
 cē criminationē. At qui expostulat, priuatim requirit
 officium in amicis, cupiens sibi satis fieri. Hic me non
 monitum

PURGATIO ERASMI AD

monitum apud orbem reum peragit. Ac tantum habet frontis, ut existimet hæc scribi posse incolumi amicitia pristina. Habeat sibi suas amicitias, & inimicitias. Ego cum tali ingenio, quale arguit hæc epistola, nihil habere uolo commercij. Responderam ad capitula rerum quibus se iactabat exacerbati. Nam ea suis literis ad me descripsit. Sed interim hæc expositio, hic per multorum manus uagata, perlata erat Turcicis. Docueram de colloquio detrectato rem secus habere, quam ille suspicaretur. De epistola Hochstrati purgavi, de Capnionis insimulatione doceo me non somniasse quidem unquam. De negotio Lutheri, doctui me nihil mutasse, nec in illius factione fuisse unquam, & in Evangelico negotio prouehendo totum esse. Mihi nihil adhuc esse scriptum aduersus illum, & si quid scripturus essem, me citra conuictum, argumentis, ac scripturae sacrae testimonijs acturum, tanta moderatione, tantaque æquitate, ut nec ipse Lutherus offendi posset. Ostendi quàm hoc consilium esset inutile, tum Evangelico negotio, tum liberalibus studijs, tum ipsius etiam rebus, ut nunc habent, Hutteni. Hæc aliaque multa, tum ad illum scripsi. Dissuadebant amici docti ne talem libellum euulgaret, atque ipse etiam Eppendorpius, ut affirmat etiam ac fatetur Huttenus. His omnibus contemptis, euulgauit libellum nullis iucundio rem futurum, quam his qui Luthero, & linguis

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

linguis & bonis literis pessime uolunt, & quos pessime odit Huttenus, si uera prædicat. Quam enim insolenter gestient illi? Quid dicent inter sese: Habet Erasmus suum toties laudatum Huttenum, fruatur eo. Habet illam toties adamatam ingenij uenam, fruatur illa. Exosculetur illam dictionis uenerem toties prædicatam. Nec desunt adeo qui prædicent Huttenum ab Hochstrato, & Ecmondano aut horum sodalibus conductum, hæc in Erasmus scripsisse, ac mihi sanè fit uerisimile. Iocatur alicubi satis apposite, se subodorari prædam, quam pontifex obiecerit. Mihi magis subolet præda, quã obiecerunt monachi ac Theologi. Nec enim hoc inceptum recens est, uetus est uomica, licet nunc demum per occasionem pus eruperit. Antecomplures menses scripserunt amici, nescio quid libelli paratum in me. Expectabam concertatiunculam aliquam de dogmatibus Lutheri, nunc uideo hunc libellum fuisse, alibi natum, sed hic ex delationibus quorundam uelut assutis pannis auctum. Nam & stilus inæqualis est. Et ea pars elaboratior est, quã scripsit per ocium. Vtrum autem est honestius, accipere præmium à Cæsare ac pontifice, ut disputes aduersus Lutherum, an à monachis accipere mercedem, ut cõuicijs talibus incessas amicum? Dicat igitur nobis Huttenus bona fide, quam offam obiecerint Monachi ac Theologi, ut in me latraret, et ego fatebor quid acciperim.

PURGATIO ERASMI AD

rim à Cesare ac Pontifice ut scriberem in Lutherum
 Fortassis inficiabitur esse uerum, quod est ueri simili-
 linum, tamen illud constat, neminem unquam fecisse
 gratius hostibus Lutheri ac bonarū literarum, quam
 hic fecit Huttenus. Ego Lutherum de grauo inuidia,
 qui Louanienses appellem Reuerendos patres, ipse
 protector est Lutheri, qui hostibus illius hanc agit fabre-
 lam longe gratissimam. Nihil enim illis accidit, unde
 magis sustulerint cristas, quodq; illis magis addiderit
 animos, quam hic Hutteni libellus. Iam mihi uidere ui-
 deor, undiq; gestientes, subsiliētes, sibi gratulantes de
 uotos bonarum literarum, ac Theologiae syncerioris
 hostes, Louanij Emondanum & Vincentium, Lutec-
 tia duos præcipue Theologos, alterum Quernū, alte-
 rum Betaceum, Colonia Theodericum Nouimagum
 eum suo sordido sodalicio. Fortassis & in Anglia Le-
 um cum Standicio, Omnes hi triumphum adornant
 Hutteno, certatim applaudentes & acclamantes: ma-
 gis uirtute eques, βαλλόντων. Confice nobis Eras-
 mū illū, qui inuectis nouis linguis ac literis regnum
 nostrum labefactauit. Eia talibus libellis redde literas
 istas, quas quidam falso uocant bonas, inuisas princī-
 pibus, inuisas iuuentuti, quum uiderint in his esse tan-
 tum uirulentiae, nec in aliud ualere, nisi ad calumni-
 am bonorum, & seditionem concitandam: prode mys-
 steria poeticoꝝ orgioꝝ, inspuē, immunge, im-
 minge,

EXPOSTVLAT. HVTTENI:

minge, incaca in fontem illum Musarum, ne cui post
 hac ex eo libeat bibere, & si uis illum semel omnibus
 modis conspurcare, te totum in eo proluc. Quicquid
 in nos hactenus peccasti, condonamus, si perges quã
 cœpisti. Felicem Huttenũ quum ab his nouis amicis
 uenient gratulatrices epistole, missit abuntur xenia,
 deferentur ingentia munera. Hęc an uera sint non
 dum mihi liquet. Certe multo sunt propiora ueris,
 quàm quę ille fingit de me Romam eunte, deq; occur
 su Cardinalium. Nam ego tot modis prouocatus nihil
 adhuc scripsi in Lutherum, & Huttenus præter cau
 sam tam uirulentum libellum scribit in amicum, cuius
 prædicatione factum est, ut multi qui Huttenum non
 uiderunt, & norint eum & diligant. Alioqui quid il
 lum perpulit ad tam uirulentam scriptionem? De
 monstrauit causas, quas allegat esse nullas, id quod per
 se perspicuum erat cordatis & integris, etiam ijs, quę
 Hutteno sciebant. Quid igitur sibi uoluit hoc libello?
 Scripsit animi gratia? Cõueniebat in alio argumento
 uideri uelle festiuũ. Libuit exercere stilum? Poterat,
 etiam si non strinxisset in amicum benemeritum, &
 benemereri paratum. Volebat ut ait quidam, absolu
 tum quoddam eloquentiæ specimen, uelut $\kappa\upsilon\chi\lambda\omicron\sigma\mu$
 $\xi\sigma\mu\alpha$ relinqueret posteris, q; eãmodũ Cicero reliquit
 Philippicas? Deligenda igitur erat materia, quę per
 se foret ampla, & utilitatẽ quoq; posteris commen
 daretur

PURGATIO ERASMI AD

daretur, nam hoc argumento pessime consuluit fame
 sue, si tamen ille fame rationem ullam habet. Stude-
 bat me deterrere, ne scriberem aduersus Lutherū? At
 qui non alia ratione citius poteram prouocari. Sed ab-
 sit ut ego in tam arduo negotio, quicquam uel susci-
 piam, uel deponam Hutteni causa. Male se habent res
 Lutheri, si ad hos triarios, si ad hanc sacram anco-
 ram deuenerunt, ut talibus libellis oporteat defendi.
 Iugulare uoluit Erasmus? Quid autem barbarius,
 quā sic esse affectum in eum, qui nec suspicabatur
 aliquid, nec merebatur? Atq; hic inter Scythicas uo-
 ces insignis immanitatis testes etiam illa iactabatur:
 Hoc libello conijciam Erasmus in lectum. Et quoni-
 am casu incidit morbus ex percussu solis, fortasse,
 nunc triumphat ac plaudit sibi. Verum ne putet me
 tam nullius esse animi, ut peius ualeam etiam si quin-
 decim tales libelli scribantur in me. Hoc scriptum
 Hutteni mihi cōciliabit multos amicos, quos ab ipso
 sit alienaturus, & quos conciliaturus, breui sentiet.
 Magnum uero, si paucis stolidis Lutheranis applau-
 soribus gratificatus est. Nam ex hoc ipso genere, pa-
 rum habet amicos, si qui sunt paulo cordatiores, ha-
 biturus propemodum pauciores. Et gloriatur hic se
 fuisse circumfusum agminibus Lutheranorum. Egres-
 siam uero gratiam communicati hospicij, refert huic
 urbi, in qua qui uiuo iam ferme biennio neminem no-
 ui, qui

EXPOSTVLA T. HVTTENI

ui, qui se patiat^r dici Lutheranum, & in qua publi-
co edicto cautum est, ne quisquam in concione do-
ceat quod aduersetur euāgelio, ne Lutberi quidem au-
toritate fretus. Iam uero nescio an nihil tribuendum
sit quorundā suspitioni, q̄ dicitant Huttenū ex equi-
te factum sedentarium, huiusmodi libellos ad qua-
stum scribere, eumq̄ geminum, dum & hi numerāt
qui conducunt operam, & in quos scribit, pecunia re-
dimūt, ne quod scriptum est edatur. Miseret me Hut-
teni quamlibet hostis, si huc illius fortuna reciderūt.
Iam ut audio numerauit aliquid & typographus. Sed
desino de Hutteno, ne quid ultra spongiam. Hoc tan-
tum illum scire uolo, & mihi esse stilum, nisi maluis-
sem meam perpetuam tueri consuetudinem, quā il-
lius exemplum imitari. Nunquam adhuc mihi pugna
fuit cum quoq̄ quem aliquādo dilexerim ex animo.
Ac ne in hos quidem unquam exercui calami rabiē,
à quibus odiosissime impetebar. Quod si placeret hęc
petulantia, malim mihi dari, qui nunquam fuisset amē-
cus, malim dari cui res essent sequundiores. Non est
plausibilis cum amico digladiatio. Et crudele est in
calamitosum esse dicacem. Superest, ut adhorter om-
nes bonarum literarum studiosos, ut si detestabile ui-
detur exemplum Hutteni, ab huiusmodi intemperijs
abstineant, ne bonas literas reddant inuidiosas. Appel-
lantur humanitatis, cauendum, ne nostro uicio nomi-

PURGATIO ERASMI AD

nis honesti possessione deiciantur. Tum demū erunt,
 id quod dicuntur, hoc est, bonæ literæ, si nos reddant
 meliores, si seruiant gloriæ Christi. Neq; enim in hoc
 reuocatae sunt in scholas, ut pristinas disciplinas eija-
 ant, sed ut illæ purius et cōmodius tradātur. Nunc idē
 ferè tumultus est in scholis, qui est in ecclesijs. Nā ple-
 riq; qui linguis ac bonis literis impense fauent, exclu-
 sis omnibus studijs, has solas inuehūt. Rursus qui pri-
 stina studia mordicus retinent, summis uiribus hoc ar-
 gunt ut politiores literas prorsus obruant & extin-
 guāt. Quin potius in hoc incūbimus, ut suas quiq; do-
 tes inuicem cōferētes mutuis officijs adiuuemur, q̄ ut
 stultis contentionibus alteri alteris incommodemus?
 Qui ualēt in bonis literis, dent operam, ut eas probis,
 castis & commodis moribus cōmendent, & accessio-
 ne grauiorum disciplinarum cōhonestent: quibus non
 contigerūt, addant & hoc decoris studijs suis. Mutua
 concordia faciet, ne quid cui desit. Dissidio fit, ut nec
 his bonis quæ adsunt, fruamur. Quin uniuersis & ma-
 ximis & minimis huc conandum est, ut inter Christia-
 nos pax & concordia saraatur. Nunc neq; mundi hu-
 ius pacem habemus, quum undiq; furiosis bellis ser-
 ueant omnia, neq; pacem dei, quum tanta sit opinio-
 num dissensio, nec ulla usquam sincera amicitia, aut
 fraterna charitas, sed pessimo fermento uitiata om-
 nia. Si cui placet hoc seculum, fruatur. Mibi uidetur
 infelicissimè

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

infelicissimum. Qui negocio fauent Euangelico, faueant simpliciter ac prudenter: ne fidant clancularijs conspirationibus, ne maledicis libellis, in Pontificem aut principes, quibus illis magis conciliant fauorem, & Euangelio constant inuidiam, sed posita omni pernicacia, positis studijs humanis, qui docti sunt, inter sese conferant de tollendo orbis dissidio, quæq; uidebuntur ad publicam Christiani populi salutem, & Christi gloriam facere, secretis literis indicent Põtifi ac Cæsari, & in hoc negocio uersentur sincere tanquam coram deo. Hac ratione citius consuluerimus Euangelicæ sinceritati, quàm rixis nunquam finiendis. Dũ enim sine fine rixamur, an sit aliquod bonum opus hominis, fit, ut reuera nullũ habeamus opus bonum. Dum delitigamus, an sola fides absq; operibus conferat salutem, fit, ut nec fidei fructum, nec bonorum operum mercedem capiamus. Quædam autem eius generis sunt, ut si maxime uera essent, non expectat ingerere auribus populi, ueluti, liberũ arbitrium nihil esse, nisi nomẽ inane: Quemlibet Christianũ esse sacerdotem, & posse remittere peccata, & posse consecrare corpus domini, sola fide conferri iusticiam, opera nostra nihil ad rem facere. Hæc paradoxa iætata apud uulgus, quid aliud q̃ gignũt dissidiũ ac seditionem? Rursum ecclesie proceres ac prinapes profanos obsecram, ut suos affectus, suæque priuata

PURGATIO ERASMI AD

cōmoda posthabeāt saluti publicæ, & gloriæ Christi.
 Sic est uoluntas Iesu Christi, & sic agentibus nobis
 adfuturus est, fautor ac fortunator eorū quæ gerimus.
 Cui spiritus Iesu donum impartijt abstrusioris erudi-
 tionis, impartiat candide, cum omni mansuetudine,
 sustinens ac tolerans eos, qui non statim assequi pos-
 sunt quod traditur, quæadmodū dominus Iesu diu tole-
 rauit infirmitatem suorum donec proficerent Princi-
 pes & episcopi sunt homines, labi & falli possunt.
 Hos quanto conducibilius est comiter ad ueri cogni-
 tionem adducere, quàm conuictijs exasperare? Qui in
 classe Lutherana sibi uindicant spiritualem cognitionem
 nō, cogitent & se esse homines obnoxios iisdem malis,
 quibus obnoxij sunt pontifices & principes. Neq; co-
 rona, neq; mitra addit sapientiam Euangelicam, fate-
 or, sed neq; uulgare pileum aut cingulū addit. Qui se
 putāt habere donū spiritus, ne spernā publicāt auto-
 ritatem. Rursum principes quālibet potentes ac ma-
 gni, ne auersentur ueritatem Christi, à quālibet hu-
 mili propositam. Humiles erant & apostoli. Pharma-
 cum corpori profuturum accipimus ab obscurissimo
 idiota, aut à muliercula, & animi medicinam respui-
 mus ab humilioribus oblatam? Submoueātur utrinq;
 priuata cupiditates, & cōmunibus uotis imploretur
 spiritus ille pacificus, ne mutuis dissidijs Christiana
 res iā nunc in arctū contracta, penitus concidat, ne fe-
 rarum

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

rarum ac piscium ritu mutuis morsibus nos inuicem
lacerantes iucundum spectaculum prebeamus, & sa-
tane, & Christiani nominis hostibus. In omnibus arti-
culis à priscis p̄dite fidei cōsensus est. Cur ob parado-
xa, nescio quæ, quorum aliquot eiusmodi sunt ut ad
plenum nō possint intelligi, quædam eius generis, ut
in utrâq; partē disputari queant, nōnulla talia, ut nō
ita multū momēti adferant, ad mores emēdandos, sic
tumultuetur orbis? Tota uita Christianorū undiq; dif-
ferta est bellis insanissimis, tumultibus, atrocinijs, inu-
gijs, odijs, obtrectationibus, fraudibus, dolis, luxu, libi-
dinibus, nihil usquàm sanū est, & omiſſis omnibus dē
gladiamur, an principatus Romani pontificis sit pro-
fectus ab autore Christo. Vtraq; pars alteri sese attē-
peret. Obsequium parabit amicitiam, paruicacia tu-
multum gignet. Quis autem finis erit, si altera pars
nihil habeat nisi tumultus, rixas & cōiicia, altera ni-
hil nisi cēsuras, bullas, articulos & incēdia? Quid ma-
gnū est homunculum alioqui moriturum in ignē cōij-
cere? Docere ac persuadere magnum est. Ne palino-
diæ quidem ille magnopere mouent quenquàm. Quis
enim nō sic interpretatur, maluit pudesceri, quā exu-
ri? Quàm uero non plausibile, quum episcopus qui de-
bebat docere philosophiam Euangelicam, in his quæ
sunt huius mundi, plusquàm satrapes est: in his quæ
sunt fidei, nihil habet nisi articulos, carceres, carnifi-

PVR. ER. AD EXPOSTVL. HVTT.

ces & incendium? Non pudeat episcopos seruire cha-
ritati Christianæ, quod facere non puduit apostolos,
non pigeat eruditos episcopis suum honorē reddere.
Hoc interim consilium dederim utriq; parti, ut neu-
tri addictus, ita utriq; bene cupiens. Ego me compo-
no ad eum diem qui me sistet ante Christi tribunal.
Et idcirco ab istis contentiosis, in quibus uix fieri po-
test ut uersetur aliquis, nisi dū feritur & referit, per-
dat aliquid ex illa tranquillitate Christiani spiritus,
transfero me ad ea quæ motus animi componunt,
quæq; conscientiam tranquilliant. Ex paraphrasibus
magnum hic fructum capere me sentio. Quo magis
mihi dolet, quod in hac rixa, dum lego quæ calumnia
est Huttenus, dumq; diluo, quod ille aspergit to-
tos sex dies perdidit. Bene uale. Quisquis es candide
Lector.

PVRGATIONIS AD EX/
postulationem Hutteni, per D. Erasmum
Roterod. FINIS.

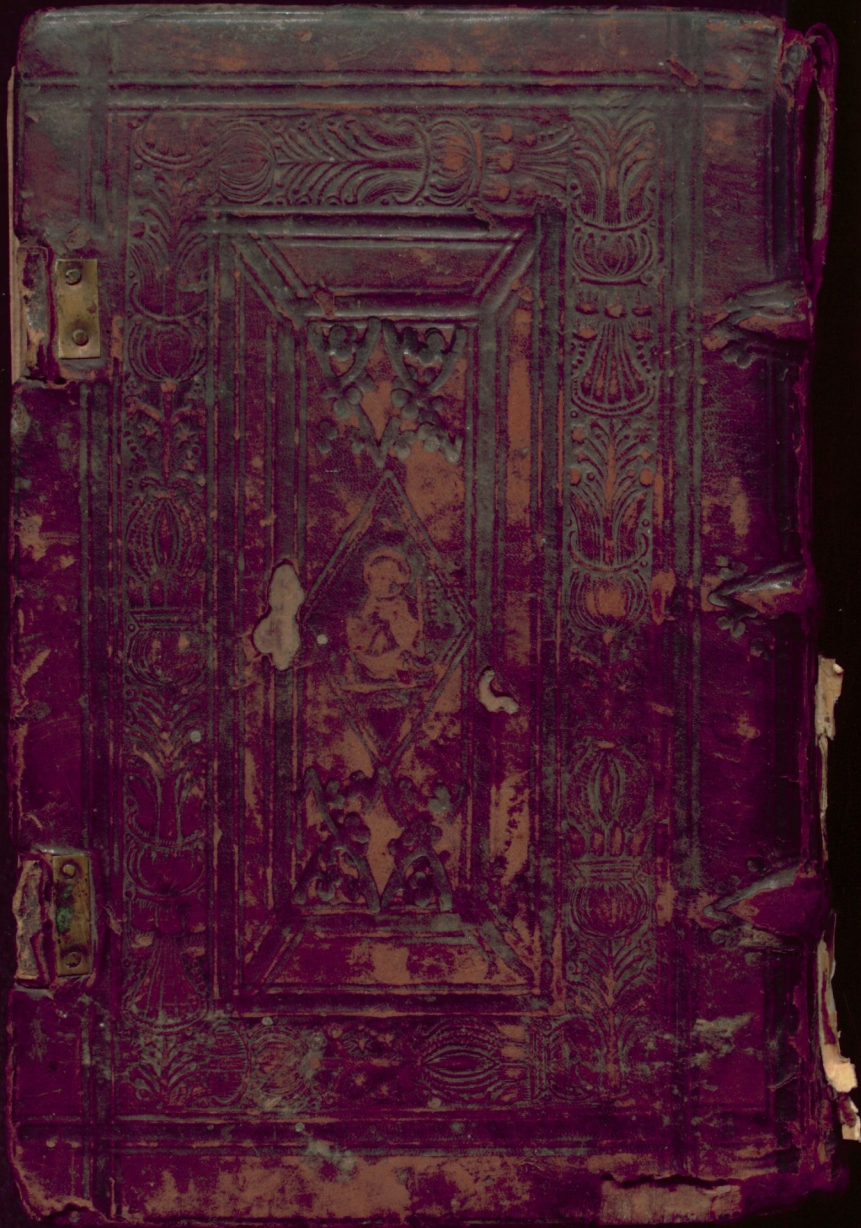
BASILEAE PER IO. FRO/
BENIVM, AN. M. D.
XXIII. MENSE SE/
PTEMBRI.

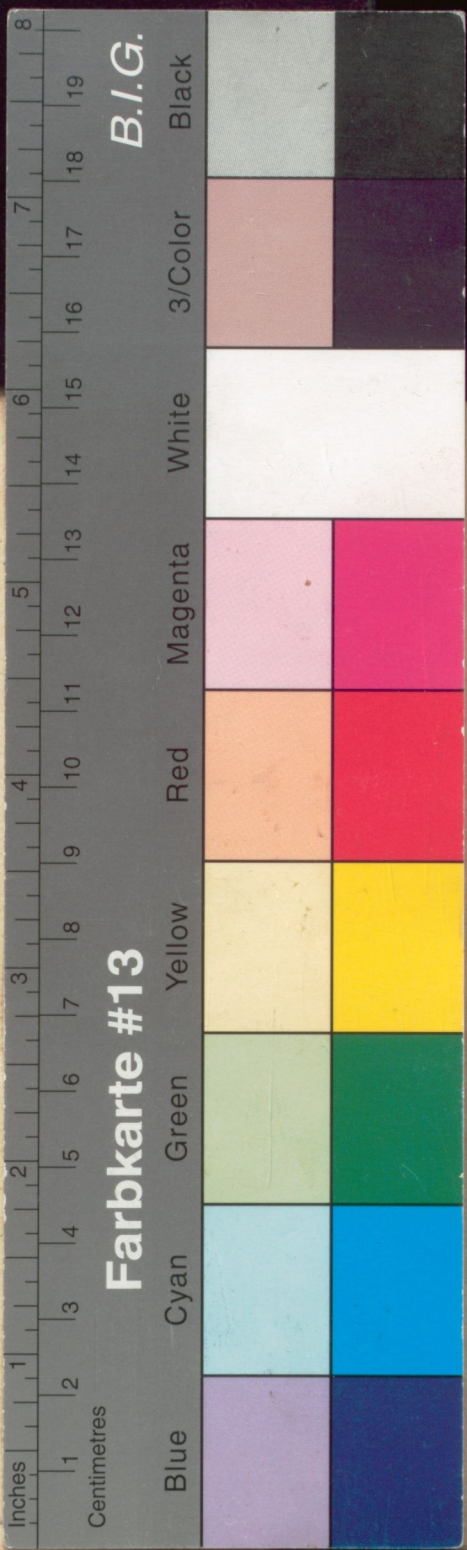

134 524

(X 221 0207)

AB. 154 524

Farbkarte #13

B.I.G.

SPONGIA ERASMI AD *Vite bene*
versus aspergines Hutteni.
ant. 1577 in Spingia tertia

No 6564 *

